

ΓΝΩΜΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ Ο.Κ.Ε

Ενέργεια και ενεργειακή κρίση- αντιμετώπιση των οικονομικών και κοινωνικών συνεπειών

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.) ανέλαβε την έκδοση Γνώμης Πρωτοβουλίας με τίτλο «Ενέργεια και ενεργειακή κρίση» με βάση το άρθρο 4 του Νόμου 2232/1994, σύμφωνα με το οποίο «η Ο.Κ.Ε. μπορεί με δική της πρωτοβουλία να εκφράζει γνώμη και για άλλα θέματα κοινωνικοοικονομικής πολιτικής».

Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε., με την υπ. αριθμ. 741 Συνεδρίασή της στις 28 Σεπτεμβρίου 2022 συνέστησε Επιτροπή Εργασίας αποτελούμενη από τους **κ.κ. Ηλία Δόλγυρα, Χρήστο Α. Ιωάννου, Ιωάννη Παπαργύρη, Γεώργιο Πετρογιάννη και Νικόλαο Τσεμπερλίδη.**

Ως Πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε ο **κ. Φώτης Κολεβέντης**, Αντιπρόεδρος της Ο.Κ.Ε.

Στις εργασίες της Επιτροπής Εργασίας μετείχαν ως εμπειρογνώμονες οι **κ.κ. Λεωνίδας Βατικιώτης, Γεώργιος Κορμέντζας, Γιάννης Μανιάτης.**

Από πλευράς Ο.Κ.Ε. συμμετείχε και είχε τον επιστημονικό συντονισμό του έργου της Επιτροπής ο **κ. Δημήτρης Μπίμπας**, Επιστημονικός Συνεργάτης της Ο.Κ.Ε.

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε τέσσερις (4) συνεδριάσεις, και η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίασή της η οποία πραγματοποιήθηκε στις 7 Φεβρουαρίου 2023.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., αφού ολοκλήρωσε τη συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίαση της 16ης Φεβρουαρίου 2023, διατύπωσε την υπ' αριθμ. 331 Γνώμη της.

Πρόλογος

Η έκδοση της παρούσας γνώμης πρωτοβουλίας απαντά στα σύγχρονα προβλήματα που έχει συσσωρεύσει η οικονομία και η κοινωνία υπό το βάρος του δομικού μετασχηματισμού του ενεργειακού κόστους που έχει προκύψει ως συνέπεια διεθνών γεωπολιτικών αβεβαιοτήτων και εθνικών τιμολογιακών ασυμμετριών.

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, σε συνέχεια αξιολόγησης των επιπτώσεων από τις διαδοχικές κρίσεις που έχουν εκδηλωθεί την τελευταία 5ετία (βλέπετε πανδημία, κλιματική αλλαγή), διαμόρφωσε για αυτό το εξαιρετικά μείζον ζήτημα ένα πλαίσιο οργανωμένου κοινωνικού διαλόγου με τα μέλη της για να διερευνήσει πτυχές της ενεργειακής κρίσης, να αναλύσει τις επιδράσεις στην οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή και να προτείνει πολιτικές και λύσεις για την άμβλυση των δυσμενών συνεπειών της ενεργειακής κρίσης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το αποτέλεσμα της παρούσας γνώμης πρωτοβουλίας θα αποτελέσει μέρος μιας διαδικασίας ευρύτερης διαβούλευσης με εθνικά όργανα διοίκησης (κυβέρνηση, τοπική αυτοδιοίκηση) αλλά και με ευρωπαϊκούς και διεθνείς φορείς στο πλαίσιο επικείμενου συνεδρίου με θεματικές που θα αφορούν την κλιματική αλλαγή, την ενεργειακή κρίση και την ενεργειακή συνεργασία στα Βαλκάνια και τη Μεσόγειο.

Ο Πρόεδρος

Ιωάννης Πάιδας

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	4
2. Τρέχουσα κατάσταση- πληθωρισμός/ τιμές ενέργειας	10
3. Το ενεργειακό μίγμα στην Ευρώπη και στην Ελλάδα	16
4. Επιπτώσεις στη βιομηχανία/ τα νοικοκυριά από την ενεργειακή κρίση και τον ενεργειακό πληθωρισμό	19
4.1 Βιομηχανία/ Επιχειρήσεις	19
4.2 Νοικοκυριά/ Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες	22
4.3 Πρωτογενής Τομέας/ Κλάδος Αγροδιατροφής/ Παραγωγής	24
5. Προτάσεις αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης	26
5.1 <i>Οριζόντιες Παρεμβάσεις Πολιτικής</i>	26
5.1.1 Εξοικονόμηση ενέργειας	26
5.1.2 Αποθήκευση ενέργειας	27
5.1.3 Παραγωγή ενέργειας	28
5.1.4 Σύστημα διάθεσης και εμπορίας	28
5.2 <i>Ειδικές Παρεμβάσεις Πολιτικής ανά ομάδα στόχο</i>	29
5.2.1 Εργαζόμενοι/ νοικοκυριά/ ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (ΔΜ)	29
5.2.2 Βιομηχανία/δομή αγοράς ενέργειας)	30
5.2.3 Μικρομεσαίες επιχειρήσεις/ περιφερειακή ανάπτυξη	33
5.2.4 Αγροδιατροφικός τομέας/ επισιτισμός	34
5.3 Εθνική οικονομία- θεσμικές παρεμβάσεις	38
6. Σύνοψη	41
7. Βιβλιογραφικές- Διαδικτυακές πηγές	42

1. Εισαγωγή

Στόχοι πρωτοβουλίας γνώμης

Η πρωτοβουλία γνώμης της ΟΚΕ σχετικά με την ενεργειακή κρίση και τις επιπτώσεις στην οικονομία και την κοινωνία απαντά στην επίκαιρη ανάγκη να αναπτυχθεί αποτελεσματικά ένα πλαίσιο πολιτικών στον τομέα ενεργειακής πολιτικής που θα ενισχύσει το δίκτυ προστασίας των διαφόρων κοινωνικών ομάδων- που πλήττονται με διαφορετικό τρόπο και σε διαφορετική κλίμακα-, των επιχειρήσεων – που αντιμετωπίζουν πρόβλημα ανταγωνιστικότητας- αλλά και της επάρκειας της χώρας σε ενεργειακά αποθέματα- η οποία βρέθηκε στο μεταίχμιο της πράσινης μετάβασης και της διεθνούς ενεργειακής κρίσης, που ακολούθησε την πανδημική κρίση.

Οι στόχοι της πρωτοβουλίας γνώμης ξεκινούν από την καταγραφή της κατάστασης που διαμορφώνεται την τρέχουσα περίοδο 2021-2023 στο ενεργειακό πεδίο υπό το βάρος της αλματώδους αύξησης των τιμών και των επιπτώσεων τους στην οικονομία και την κοινωνία. Ζητούμενο ωστόσο είναι η διατύπωση προτάσεων σε βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και μακροχρόνιο επίπεδο που θα εκφράζουν το σύνολο των κοινωνικών εταίρων και θα αναζητούν στρατηγικές λύσεις προς τις εξής κατευθύνσεις :

- ❖ Εξασφάλιση μέγιστης **ενεργειακής αυτάρκειας** για τη χώρα με γνώμονα την ενεργειακή ασφάλεια, με έμφαση στις ευαίσθητες υποδομές και την περιφερειακή κάλυψη πληθυσμών και επιχειρήσεων .
- ❖ Προώθηση δράσεων **εξοικονόμησης ενέργειας** σε όλο το φάσμα οικονομικής και κοινωνικής ζωής, στο δημόσιο, τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.
- ❖ Βελτιστοποίηση των δυνατοτήτων **αποθήκευσης** ενέργειας και διεύρυνσης των ενεργειακών αποθεμάτων.
- ❖ Αντιμετώπιση του προβλήματος της **ενεργειακής φτώχειας** που διαπερνά ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού και των μικρών επιχειρήσεων.
- ❖ Πλήρη ανάπτυξη των δικτύων διασύνδεσης για την αξιοποίηση των μικρών και μεγάλων επενδύσεων σε ΑΠΕ.
- ❖ Προώθηση επενδύσεων μικρής και μεγάλης κλίμακας στην ενέργεια, με έμφαση στην ενεργειακή δημοκρατία και τη συμπεριληπτικότητα στην παραγωγή και την κατανάλωση.
- ❖ Έμφαση στις επενδύσεις που αυξάνουν την προστιθέμενη αξία για τη χώρα (με δυνατότητα εξαγωγών προϊόντων ενέργειας) και προστασία των εργαζόμενων σε κλάδους υπό μετάβαση.
- ❖ Ένταξη της στρατηγικής για την κυκλική οικονομία, στην εθνική στρατηγική για την ενέργεια και το κλίμα, με συμπερίληψη της αναγκαιότητας αξιοποίησης και των παραγόμενων αποβλήτων στην παραγωγή ενέργειας.

- ❖ Διασφάλιση της βιωσιμότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων, του αγροκτηνοτροφικού τομέα, αλλά και της βιομηχανικής παραγωγής μέσα από στοχευμένες παρεμβάσεις που θα ενισχύουν τους κλάδους αυτούς τόσο ως προς το κόστος ενέργειας, όσο και ως προς την δυνητική εξοικονόμηση πόρων.
- ❖ Υποστήριξη της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής βιομηχανίας, για την οποία είναι ζωτικής σημασίας η μείωση του κόστους ενέργειας και παραγωγής.
- ❖ Βελτίωση των υποδομών ενέργειας για την ενίσχυση της ποιότητας του παρεχόμενου τουρισμού και της επάρκειας πόρων.
- ❖ Ανακατεύθυνση των χρηματοδοτικών πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης για την προώθηση των παραπάνω σκοπών, με έμφαση στην κλιματική ουδετερότητα, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ενεργειακή φτώχεια (έλεγχος επιτοκίων).
- ❖ Βέλτιστος οργανωσιακός συντονισμός των αρχών που διαχειρίζονται και εποπτεύουν την αγορά ενέργειας (ΑΔΜΗΕ, ΡΑΕ, ΔΕΔΔΗΕ, χρηματιστήριο ενέργειας).
- ❖ Διαμόρφωση μιας ενιαίας στρατηγικής με εναλλακτικές επιλογές σχετικά με το ενεργειακό μίγμα της επόμενης 20ετίας (διερεύνηση των προοπτικών για υδρογονάνθρακες/ χρήση υδρογόνου/ ηλεκτροκίνηση), με αξιοποίηση των εθνικών κοιτασμάτων φυσικών πόρων (με τις αυστηρότερες περιβαλλοντικές προδιαγραφές), καθώς και των αγωγών, καλωδίων και υποδομών μεταφοράς και διαμετακόμισης φυσικού αερίου, υδρογόνου και ηλεκτρισμού

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις θα πρέπει να εγγυώνται την απρόσκοπτη τροφοδοσία και την πρόσβαση σε φθηνή ενέργεια για τα νοικοκυριά και το σύνολο της οικονομίας, θεωρώντας την συστατικό στοιχείο της ευημερίας και της συνοχής, αλλά επίσης θα συνέχουν με τους τιθέμενους στόχους για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Συνοπτικά, οι 4 κεντρικοί άξονες στους οποίους θα πρέπει να εστιάσει η εθνική πολιτική για την ενέργεια, με στοχευμένα, ειδικά και γενικά, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα μέτρα είναι η εξοικονόμηση, η αποθήκευση, η αύξηση του όγκου παραγωγής και η εμπορία των προϊόντων ενέργειας.

Η κατάσταση σήμερα

Η ενεργειακή κρίση που ενέσκηψε κατά τη διάρκεια των 2 τελευταίων ετών έχει πυροδοτήσει ένα σπινάλι πληθωριστικών πιέσεων σε καταναλωτικά αγαθά και πρώτες ύλες διεθνώς και έχει αναδιατάξει σημαντικά την εγχώρια αγορά. Αυτή η διαδικασία, η οποία ενισχύθηκε μετά την έναρξη του πολέμου στην Ουκρανία, επιτάχυνε την πορεία της ΕΕ προς αναζήτηση περισσότερο καθαρής ενέργειας, με

εμφανείς ωστόσο τις σοβαρές διαρθρωτικές και κοινωνικές συνέπειες στη βιομηχανία και το εισόδημα των νοικοκυριών.

Ο συνδυασμός της ενεργειακής, της κλιματικής και της γεωστρατηγικής κρίσης έχει προκαλέσει σε όλη την ευρωπαϊκή ήπειρο μεγάλη αύξηση στο κόστος παραγωγής του πρωτογενούς τομέα. Ειδικά για την χώρα μας, το υψηλό κόστος παραγωγής οδηγεί τον πρωτογενή τομέα σε αδιέξοδο καθώς το κύμα των ανατιμήσεων έχει εκτοξεύσει στα ύψη τα κόστη λιπασμάτων και λοιπών υλικών. Συγκεκριμένα σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, το 2022 η αγορά προϊόντων και υπηρεσιών για τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις αυξήθηκε κατά 25% σε σχέση με το 2021, καθιστώντας αβέβαιη την βιωσιμότητα του εγχώριου αγροτικού τομέα. Είναι επομένως ορατές οι απειλές για τον πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα και την ΕΕ, που επηρεάζει σημαντικά την επισιτιστική ασφάλεια, η οποία αποτελεί σε μεγάλο βαθμό τη βάση της οποιαδήποτε άλλης δραστηριότητας.

Το ενεργειακό τοπίο κυρίως στην Ευρώπη (και λιγότερο, ακόμη και καθόλου στον υπόλοιπο κόσμο) είχε ξεκινήσει να αλλάζει ως αποτέλεσμα των μέτρων αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής. Αρχής γενομένης από την Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών στο Κιότο το 1997, με ολοένα και πιο αυξανόμενο ρυθμό, η ανθρωπότητα συνειδητοποίησε την ανάγκη μείωσης των εκπομπών αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου ώστε να αντιμετωπιστεί η επικίνδυνη για την ισορροπία του περιβάλλοντος αύξηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας. Ο πιο πρόσφατος στόχος τέθηκε στη Διάσκεψη του Παρισιού το 2015: συγκράτηση της αύξησης της παγκόσμιας θερμοκρασίας σημαντικά κάτω από 2 βαθμούς Κελσίου κι ακόμη καλύτερα στον 1,5 βαθμό, σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα, ως το τέλος του 21ου αιώνα.

Παράλληλα με τα εξωτερικά σοκ, η αγορά ενέργειας έχει υποστεί ένα ισχυρό βαθμό αναδιάρθρωσης διεθνώς που σχετίζεται με τους διακηρυγμένους στόχους της απεξάρτησης από τη χρήση ορυκτών καυσίμων, την ενσωμάτωση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) σε μεγάλη και μικρότερη κλίμακα, την ψηφιοποίηση των συσκευών κατανάλωσης και μέτρησης ηλεκτρικής ενέργειας, και το άνοιγμα στον ανταγωνισμό, με ανάπτυξη νέων δικτύων¹.

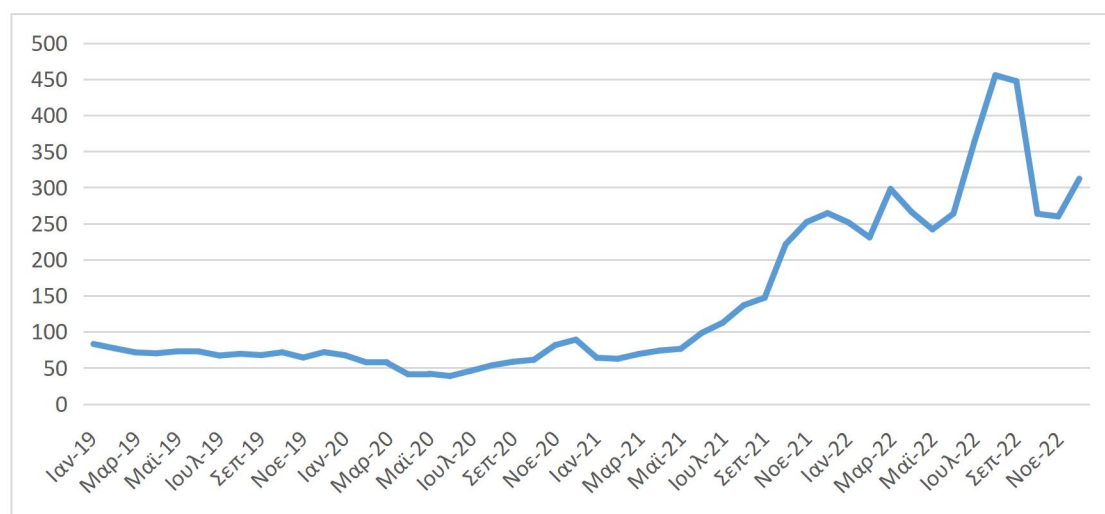
Καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία αναδιάρθρωσης έχει παίξει η αλλαγή του ενεργειακού μίγματος καθώς τα δύο τρίτα των εκπομπών του αερίου που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου συνδέονται με την καύση ορυκτών καυσίμων που χρησιμοποιούνται στην θέρμανση, τις μεταφορές, την βιομηχανία και στην παραγωγή ηλεκτρισμού.

¹ <https://oe-e.gr/wp-content/uploads/2022/09/%CE%97-%CE%B5%CE%BD%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1.pdf>, σελ. 83

Η εγκατάλειψη του φθηνού άνθρακα στην Ευρώπη και λιγνίτη στην Ελλάδα ως αποτέλεσμα εμπροσθοβαρών αποφάσεων και των συνεχώς αυξανόμενων δικαιωμάτων εκπομπής ρύπων, καθώς και τα προβλήματα ασυνεχειών στην παγκόσμια προσφορά εξ αιτίας της πανδημικής κρίσης τροφοδότησαν την άνοδο της τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος και του κόστους ενέργειας από το καλοκαίρι του 2021. Σε αυτό το αποτέλεσμα συνέβαλλαν επίσης μια σειρά από άλλες αιτίες όπως το κλείσιμο των εργοστασίων παραγωγής πυρηνικής ενέργειας μετά το ατύχημα της Φουκουσίμα, η επιστροφή των οικονομιών στην προ-κορονοϊού εποχής σταθερότητα, η διάσπαση των εφοδιαστικών αλυσίδων, οι υποεπενδύσεις σε θερμικές μονάδες και εξορύξεις ορυκτών καυσίμων και οι υπερεπενδύσεις στις ΑΠΕ που εξακολουθούν ωστόσο να έχουν πολύ χαμηλό συντελεστή φόρτισης.

Στην Ελλάδα, η αύξηση της τιμής στο ηλεκτρικό ρεύμα ξεκίνησε τον Ιούλιο του 2021, όπως φαίνεται στο διάγραμμα 1. Ως αποτέλεσμα η τιμή αγοράς της MWh στο διασυνδεδεμένο σύστημα διπλασιάστηκε από το 2020 (58,099 ευρώ) στο 2021 (132,12 ευρώ).

Διάγραμμα 1- Μεσοσταθμική Τιμή Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας στο Διασυνδεδεμένο Σύστημα

Πηγή: ΑΔΜΗΕ (2022), <https://www.admie.gr/agora/enimerotika-deltia/mesostathmiki-timi-agoras>

Η επέμβαση της Ρωσίας στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 και η συνεχιζόμενη πολεμική σύγκρουση προκάλεσε ένα αλληλοτροφοδοτούμενο κύκλο ευρωπαϊκών κυρώσεων εναντίον της Ρωσίας και ρωσικών αποφάσεων μείωσης εξαγωγών προς την Ευρώπη που έδωσε περαιτέρω ώθηση στην τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος: το πρώτο δεκάμηνο του 2022 η τιμή της MWh στην Ελλάδα υπερτριπλασιάστηκε σε σχέση με το 2021 κι έφθασε τα 455,48 ευρώ. Στην αύξηση της λιανικής και χονδρικής τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος συνέβαλε καθοριστικά ο τρόπος τιμολόγησης που τιμολογεί όλους τους παραγωγούς οι οποίοι συμμετέχουν στο ενεργειακό μίγμα βάσει της τιμής του ακριβότερου, που είναι το φυσικό αέριο.

Ασφαλώς, οι σοβαρές θεσμικές και επιχειρησιακές ατέλειες της μη ολοκληρωμένης αγοράς ενέργειας στην Ελλάδα, τροφοδότησε περαιτέρω ένα σπιράλ ανατιμήσεων και προσπάθειας των πρόσφατα ιδρυθεισών επιχειρήσεων του κλάδου ενέργειας, παρόχων και παραγωγών, να προστατευθούν στο διεθνή ανταγωνισμό μέσα από ένα μίγμα αύξησης των τιμών και μαζικών επενδύσεων σε ΑΠΕ. Ο αναποτελεσματικός υφιστάμενος τρόπος τιμολόγησης μέσα από το Χρηματιστήριο Ενέργειας στη βάση του προϊόντος με την υψηλότερη τιμή βάσης οδηγεί σε σοβαρές στρεβλώσεις με σοβαρές κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες.

Οι γεωπολιτικές αλλαγές με αφορμή τον συνεχιζόμενο πόλεμο στην Ουκρανία, έφεραν την ΕΕ ενώπιον μιας απόφασης ιστορικών διαστάσεων να τερματίσει την κάλυψη των ενεργειακών της αναγκών από την Ρωσία, όπως συνέβαινε επί πολλές δεκαετίες, και να καλύψει το κενό κατά δύο τρόπους: άμεσα, υποκαθιστώντας τις ρωσικές εισαγωγές με εισαγωγές από άλλες χώρες όπως το Κατάρ και οι ΗΠΑ, όπου εξορύσσουν το φυσικό αέριο με την εξόχως επιβαρυντική τεχνολογία της υδραυλικής ρωγμάτωσης που σε πολλές χώρες της ΕΕ είναι απαγορευμένη για λόγους περιβαλλοντικής προστασίας. Παράλληλα, τον Δεκέμβριο του 2022, έπειτα από εκτεταμένες διαβουλεύσεις, η ΕΕ κατέληξε σε συμφωνία² για την προσωρινή εφαρμογή ενός συστήματος καθορισμού ανώτατων τιμών φυσικού αερίου, με όριο τα 180€/MWh.

Μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα το κενό στην παραγωγή ενέργειας επίσης επιχειρείται να καλυφθεί με την επιτάχυνση της στροφής στις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας. Δεδομένου, ωστόσο, του χρόνου που απαιτείται για αδειοδότηση και εγκατάσταση των ΑΠΕ και των τεράστιας αξίας επενδύσεων, είναι εμφανές ότι δεν πρόκειται για μια λύση άμεσης απόδοσης.

Σε επίπεδο επενδυτικών πόρων, η ΕΕ προσπάθησε να απαντήσει στην ενεργειακή κρίση, αξιοποιώντας ή παραμετροποιώντας τα εργαλεία που είχε ήδη δρομολογήσει προς εφαρμογή. όπως την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ταμείο Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης.

Ο ρόλος του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Οι στόχοι της Πράσινης Συμφωνίας και η δίκαιη μετάβαση υπηρετούνται επιχειρησιακά από το χρηματοδοτικό πρόγραμμα του Ταμείου Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης. Συνολικά, μέσα από το ΤΑΑ, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα διαθέσει στα κράτη μέλη της ΕΕ 723,8 δισ. ευρώ υπό την μορφή δανείων και 385,8 δισ. ευρώ επιδοτήσεις. Κάθε κράτος μέλος υποχρεούται να διαθέσει το 37% των κεφαλαίων στην πράσινη μετάβαση και το 20% για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της οικονομίας.

² <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/19/council-agrees-on-temporary-mechanism-to-limit-excessive-gas-prices/>

Στην Ελλάδα συγκεκριμένα, από το Ταμείο Ανάκαμψης αναμένεται να εισρεύσουν 30,92 δισ. ευρώ επενδυτικοί πόροι, εκ των οποίων 18,19 δισ. ευρώ θα είναι επιδοτήσεις και 12,73 δισ. ευρώ δάνεια. Το σύνολο των επενδυτικών πόρων που θα κινητοποιηθούν θα φτάσουν τα 57,47 δισ. ευρώ. Για την Πράσινη Μετάβαση θα διατεθούν 6,03 δισ. από τον προϋπολογισμό του Ταμείου Ανάκαμψης, ενώ οι συνολικοί επενδυτικοί πόροι που θα κινητοποιηθούν στην κατεύθυνση της Πράσινης Μετάβασης θα φτάσουν τα 10,39 δισ. ευρώ. Ειδικότερα, ο άξονας της Πράσινης Μετάβασης θα αφορά τις εξής τέσσερις κατευθύνσεις:

- μετάβαση σε νέο ενεργειακό μοντέλο φιλικό στο περιβάλλον (1,2 δισ. ευρώ από τον προϋπολογισμό του Ταμείου Ανάκαμψης, ενώ 2,57 δισ. ευρώ είναι οι συνολικοί επενδυτικοί πόροι που θα κινητοποιηθούν),
- ενεργειακή αναβάθμιση του κτιριακού αποθέματος της χώρας και χωροταξική μεταρρύθμιση (2,54 δισ. ευρώ και 4,28 δισ. ευρώ αντίστοιχα),
- μετάβαση σε ένα πράσινο και βιώσιμο σύστημα μεταφορών (520 εκ. ευρώ και 1,2 δισ. ευρώ αντίστοιχα), και,
- αειφόρος χρήση των πόρων, ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή και διατήρηση της βιοποικιλότητας (1,76 δισ. ευρώ και 2,34 δισ. ευρώ αντίστοιχα).

Περαιτέρω ώθηση στην ευρωπαϊκή στροφή στην πράσινη ενέργεια θα δώσει το Σχέδιο REPowerEU που έχει διπλό σκοπό: τον τερματισμό της εξάρτησης της ΕΕ από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα και την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης. Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνει μέτρα για την εξοικονόμηση ενέργειας που θα οδηγήσει σε μείωση της κατανάλωσης, αύξηση του μεριδίου των ΑΠΕ ως το 2030 από 40% που προέβλεπε η δέσμη μέτρων «Προσαρμογή στο 55» στο 45%, μια «ηλιακή στρατηγική της ΕΕ» που περιλαμβάνει εντατικότερη χρήση φωτοβολταϊκών πάνελ, διπλασιασμό του φωτοβολταϊκού δυναμικού ως το 2025, εγκατάσταση 600 GW ως το 2030, κ.α.

2. Τρέχουσα κατάσταση- πληθωρισμός/ τιμές ενέργειας

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα δημοσιευμένα δεδομένα από την ΕΛΣΤΑΤ, ο πληθωρισμός (Γενικός ΔTK) στη χώρα ανήλθε το Δεκέμβριο του 2022 στο 7,2% σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του 2021. Στο σύνολο του έτους ο μέσος ετήσιος δείκτης πληθωρισμού ανήλθε στο 9,6%. Τα αγαθά και οι υπηρεσίες τα οποία τροφοδοτούν αυτό το επίπεδο του δείκτη τιμών σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με το κόστος ενέργειας. Γενικότερα, ο δείκτης συμπαρασύρεται από μια σειρά παραμέτρους που ωστόσο πλήττει τελικά σημαντικά το πραγματικό εισόδημα των καταναλωτών, των εργαζόμενων και των νοικοκυριών (βλέπετε επίπεδο τιμών, μεταφορών, διαρκών αγαθών, ένδυσης και υπόδησης, τροφίμων και ειδών νοικοκυριού), καθώς και την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων.

Ενδεικτικά, η επίπτωση στις τιμές κατά το τελευταίο έτος ήταν εξαιρετικά ανοδική στις εξής επιμέρους κατηγορίες (που συγκροτούν σε μεγάλο βαθμό το καλάθι του φτωχού νοικοκυριού):

Ψωμί και δημητριακά 18,1%

Κρέατα (γενικά) 17,8 %

Γαλακτοκομικά και αυγά 25,6 %

Έλαια και λίπη 21,7 %

Λαχανικά (γενικά) 13,1 %

Είναι σαφές από τα δεδομένα που προκύπτουν, ότι το πληθωριστικό φαινόμενο διαπέρασε όλη την αλυσίδα αξίας και έχει καταστεί δομικό στοιχείο της οικονομίας (ενώ αρχικά αφορούσε μόνο κόστος ενέργειας και μετακινήσεων). Ο πυρήνας του πληθωρισμού (εκτίμηση του δείκτη τιμών καταναλωτή χωρίς την επίδραση της ενέργειας και των τροφίμων που έχουν υψηλότερη διακύμανση) ανέρχεται στο 5,2% για την ίδια περίοδο.

Πίνακας 2. Πληθωρισμός - Ετήσιες μεταβολές ΔΤΚ
(Έτος αναφοράς: 2020=100,0)

I: Δεκέμβριος 2022/2021

Ομάδες αγαθών και υπηρεσιών	Δεκέμβριος		Μεταβολή (%)	Επίπτωση
	2022	2021		
1. Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά	119,85	103,79	15,5	3,2596
2. Αλκοολούχα ποτά και καπνός	101,56	99,11	2,5	0,0920
3. Ενδυση και υπόδηση	118,89	112,78	5,4	0,3406
4. Στέγαση	121,06	118,07	2,5	0,4080
5. Διαρκή αγαθά-Είδη νοικοκυριού και υπηρεσίες	112,75	101,30	11,3	0,5084
6. Υγεία	102,22	99,41	2,8	0,2292
7. Μεταφορές	117,94	108,23	9,0	1,2351
8. Επικοινωνίες	94,80	96,81	-2,1	-0,0823
9. Αναψυχή-Πολιτιστικές δραστηριότητες	102,53	99,37	3,2	0,1070
10. Εκπαίδευση	103,12	100,93	2,2	0,0662
11. Ξενοδοχεία-Καφέ-Εστιατόρια	108,17	100,55	7,6	0,7230
12. Άλλα αγαθά και υπηρεσίες	103,09	98,01	5,2	0,3372
Γενικός Δείκτης	112,53	104,95	7,2	

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Δεκέμβριος, 2022)

Το καλάθι των φτωχότερων νοικοκυριών

Οι προηγούμενες έρευνες των οικογενειακών προϋπολογισμών (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία 2020) καταδεικνυαν ότι το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης κατευθύνεται σε τρόφιμα και δαπάνες στέγασης. Τα φτωχά νοικοκυριά δαπανούν το 35,1% του μέσου προϋπολογισμού τους σε είδη διατροφής και μη αλκοολούχων ποτών, ενώ τα μη φτωχά το 21,0%, ενώ στην κατηγορία στέγασης τα φτωχότερα νοικοκυριά δαπανούν το 23,0% έναντι 15,3% των μη φτωχών (Έρευνα οικογενειακών Προϋπολογισμών 2021).

Ορισμένα τμήματα του πληθυσμού, τα οποία διαβιούν με εισοδήματα που βρίσκονται κάτω ή σχετικά κοντά στο κατώφλι της φτώχειας υφίστανται δραματικές συνέπειες εξ αιτίας του υψηλού πληθωρισμού. Κατά τη διάρκεια της προηγούμενης περιόδου, είχε καταγραφεί ότι για το 44% των νοικοκυριών- δηλαδή υψηλότερο από το ποσοστό που βρίσκεται κάτω από το κατώφλι φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (ΕΛΣΤΑΤ)- , το εισόδημα επαρκούσε μόνο για τις πρώτες 19-20 ημέρες ενός τυπικού μήνα (έρευνα εισοδήματος νοικοκυριών ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2019-2022).

Τα μέτρα που ελήφθησαν σε εθνικό επίπεδο για την αντιμετώπιση του υψηλού ενεργειακού κόστους στηρίχθηκαν κυρίως στην επιδότηση του κόστους ηλεκτρικού ρεύματος (κουπόνι power pass και οριζόντια μέτρα με διαβάθμιση στην κατανάλωση Kwh/ μήνα), στη μερική επιδότηση μέσω κουπονιών για τα κόστη μετακίνησης (fuel pass) και την επιδότηση αγοράς οικιακών συσκευών με μικρότερο περιβαλλοντικό αποτύπωμα (με εισοδηματικά κριτήρια).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το πρόγραμμα REPower EU αναπτύχθηκε ως δράση για την ταχεία απεξάρτηση από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα και εν γένει για την πράσινη μετάβαση και προβλέπει σειρά μέτρων που θα οδηγήσει στη βελτίωση ενεργειακών υποδομών και αύξηση της ανθεκτικότητας του ενεργειακού συστήματος σε επίπεδο ΕΕ. Το σχέδιο βασίζεται στις εξής αρχές: *Διαφοροποίηση πηγών ενέργειας, αποτελεσματική εξοικονόμηση, επιτάχυνση μετάβασης στον τομέα της καθαρής ενέργειας.*

Το REPowerEU αποσκοπεί να επιταχύνει την πράσινη μετάβαση και θα ενθαρρύνει μαζικές επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Εξάλλου, η μετάβαση σε ένα αποτελεσματικό ενεργειακό σύστημα που βασίζεται πλήρως στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είναι κεντρική για τη δέσμευση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας για την απαλλαγή από άνθρακα. Η σταδιακή κατάργηση των ορυκτών καυσίμων σημαίνει ριζική αλλαγή του τρόπου παραγωγής, παροχής και κατανάλωσης ενέργειας, και θα απαιτήσει τεράστιες επενδύσεις.

Στην Ελλάδα, ένα μεγάλο μέρος της χρηματοδότησης που προβλέπει το πρόγραμμα REPowerEU αναμένεται να κατευθυνθεί για επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, μέσα από συμπληρωματικούς πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Η κοινωνική δικαιοσύνη είναι το κλειδί για την ενίσχυση της δημόσιας στήριξης για τη μετάβαση στην καθαρή ενέργεια. Καθώς η Ευρώπη είναι αντιμέτωπη με το ενδεχόμενο μιας νέας ύφεσης και από την άλλη ο χρόνος απόκρισης για να διακοπεί η μη αναστρέψιμη κλιματική αλλαγή είναι εξαιρετικά περιορισμένος, είναι σαφές ότι απαιτείται στρατηγική, συντονισμένη δράση για την αναδιάρθρωση ενός ενεργειακού συστήματος που θα προς όφελος της συνολικής οικονομικής ευημερίας, διασφαλίζοντας το δικαίωμα πρόσβασης όλων των πολιτών της ΕΕ σε ανανεώσιμη, προσιτή ενέργεια και αξιοπρεπή στέγαση.

Τα δύο κεντρικά ερωτήματα από πλευράς κοινωνικής πολιτικής και επιπτώσεων στα νοικοκυριά επομένως είναι:

(α) ποιος θα καταβάλλει το κόστος για την ενεργειακή μετάβαση, και

(β) ποιοι και πόσο θα πληγούν από αυτή την αλλαγή.

Η μεγάλη άνοδος των τιμών χονδρικής στο ηλεκτρικό ρεύμα ήδη από τον Ιούνιο του 2021, μάλλον οδηγεί στην υπόθεση ότι δεν ήταν επαρκώς προετοιμασμένη η Ε.Ε. για να εκκινήσει τη διαδικασία της πράσινης μετάβασης με ένα τρόπο που δεν θα προκαλούσε ένα κύμα ανατιμήσεων στην τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος το οποίο θα κατέληγε στον τελικό καταναλωτή, πλήττοντας τις δύο πιο ευάλωτες στην ενεργειακή φτώχεια κοινωνικές ομάδες: τους οικονομικά ασθενέστερους και τις ευάλωτες οικογένειες (όπως πολύτεκνοι, ΑμεΑ κλπ). Οι μεν λόγω οικονομικής αδυναμίας, οι δε λόγω μεγάλων αναγκών βάσει τους πλήθους των μελών της οικογένειας.

Η ενεργειακή μετάβαση πρέπει να επανεξετασθεί ως προς το πλαίσιο εφαρμογής για την επίτευξη του κυρίαρχου στόχου που είναι η φιλική προς το περιβάλλον ενέργεια, με ανάλυση των επιπτώσεων που έχει η πολιτική αυτή στα νοικοκυριά, τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, στην ενεργειακή αλλά και οικονομική φτώχεια των ευάλωτων νοικοκυριών, οι οποίες έχουν καταλυτικές συνέπειες στον κοινωνικό αποκλεισμό. Μάλιστα, τούτο συμβαίνει περισσότερο σε μια περίοδο που η τηλεργασία και η τηλεεκπαίδευση καθίστανται κυρίαρχες τάσεις στο χώρο της εκπαίδευσης και της εργασίας, αυξάνοντας την οικογενειακή επιβάρυνση από πλευράς κόστους ενέργειας.

Ο κίνδυνος της αποεπένδυσης για τις επιχειρήσεις

Ως προς το τομέα της βιομηχανίας και των μικρότερων επιχειρήσεων, το υψηλότερο κόστος διαμορφώνει όρους άνισου ανταγωνισμού, βίαιη διακοπή λειτουργίας (έστω προσωρινά) και πάγωμα των επενδύσεων, και απειλεί τη ρευστότητα αλλά και τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και της απασχόλησης.

Σε αρκετές περιπτώσεις καταγράφεται η αναστολή λειτουργίας εργοστασίων και η πρόθεση μετεγκατάστασης τους σε τρίτες χώρες εκτός ΕΕ, γεγονός που αναμένεται μεσοπρόθεσμα να έχει αρνητικές συνέπειες στο παραγωγικό δυναμικό. Η ενεργειακή κρίση φέρνει στο προσκήνιο την υπαρξιακή κρίση που διέρχεται η ευρωπαϊκή βιομηχανική παραγωγή και το μοντέλο ανάπτυξης.

Σύμφωνα με έρευνα του ΒΕΑ, στις βιοτεχνικές επιχειρήσεις, κατά μέσο όρο, το κόστος της ενέργειας, τον τελευταίο χρόνο αυξήθηκε κατά 85%.

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφεται η διάρθρωση του κόστους στην ελληνική βιομηχανία για το μήνα Σεπτέμβριο 2022 σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του 2021.

Πίνακας 3. Δείκτης Τιμών Παραγωγού στη Βιομηχανία: Εξωτερική Αγορά

Έτος βάσης: 2015=100,0

I. Ετήσιες μεταβολές

Κύριες ομάδες βιομηχανικών κλάδων	Συντελεστής στάθμισης	Σεπτέμβριος			Μεταβολή (%)	
		2022	2021	2020	2022/2021	2021/2020
Γενικός Δείκτης	24,03	156,63	114,86	89,12	36,4	28,9
Ενδιάμεσα Αγαθά	7,90	135,57	112,40	99,23	20,6	13,3
Κεφαλαίουχικά Αγαθά	1,33	130,07	109,37	105,06	18,9	4,1
Διαρκή Καταναλωτικά Αγαθά	0,24	114,84	106,44	104,48	7,9	1,9
Μη Διαρκή Καταναλωτικά Αγαθά	6,01	111,64	100,39	98,85	11,2	1,6
Ενέργεια	8,54	213,16	128,43	69,99	66,0	83,5

Στην αύξηση αυτή του Γενικού Δείκτη, αλλά και των επιμέρους δεικτών συνέβαλαν κυρίως οι μεταβολές των τιμών στις εξής κατηγορίες (αναφορικά με την εγχώρια αγορά):

- ❖ Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου άνοδος 62,5%
- ❖ Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού άνοδος 41,7%
- ❖ Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων άνοδος 16,9%
- ❖ Βιομηχανία τροφίμων 10,3%

Είναι σαφές ότι ο αλληλοτροφοδοτούμενος φαύλος κύκλος του πληθωρισμού διακινδυνεύει τον ομαλό προγραμματισμό των ιδιωτικών επενδύσεων και ενθαρρύνει την αναζήτηση νέων φτηνότερων λύσεων και τις αναδιαρθρώσεις εις βάρος των τοπικών οικονομιών.

Οι απειλές και οι ευκαιρίες για τον κλάδο αγροδιατροφής

Ο κλάδος της αγροδιατροφής και του επισιτισμού δέχεται ισχυρές πιέσεις από τη συνεχή άνοδο των τιμών, ενώ μεσομακροπρόθεσμα τα σχετικά κόστη ευκαιρίας ως προς την αξιοποίηση των παραγωγικών εκτάσεων αναμένεται να αυξηθούν εξ αιτίας της στροφής προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και της σπανιότητας εύρεσης χέρσας και υδατοδοτούμενης γης.

Μέχρι και το 2022, ο κλάδος τροφίμων ήταν πρωταγωνιστής στην αύξηση των τιμών, σημειώνοντας διαδοχικές αυξήσεις προσθετικές στις αυξήσεις που σημειώθηκαν την περίοδο 2020-2021, Το γεγονός αυτό υποχρέωσε την ελληνική πολιτεία να λάβει μέτρα συγκράτησης των τιμών, όπως πχ το «καλάθι του νοικοκυριού», που περιλαμβάνει μια δέσμη αγαθών που καλύπτουν τις βασικές ανάγκες διαβίωσης.

Από την άλλη, το παραγωγικό δυναμικό της ελληνικής οικονομίας δεν έχει αγγίξει τα υψηλότερα όρια του και ενδεχόμενη επιτάχυνση της τεχνολογικής αλλαγής στον ελληνικό αγροτικό τομέα μπορεί να συνεισφέρει σε αύξηση της παραγωγής και της αξίας αυτής μεσοπρόθεσμα. Δυνητικά, οι συνεργασίες του αγροτικού και κτηνοτροφικού τομέα μπορούν να επεκταθούν τόσο στο πλαίσιο εφαρμογών της Ευφυούς - Ψηφιακής Γεωργίας, με μείωση κατά τουλάχιστον 50% των χρησιμοποιούμενων ποσοτήτων λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, νερού κι ενέργειας, καθώς και στο πλαίσιο παραγωγής ενέργειας από βιοκαύσιμα, μέσα από μια εντεινόμενη οργανωμένη προσπάθεια συλλογής και επεξεργασίας βιολογικών αποβλήτων, όπως και αξιοποίησης των συλλογικών αγροτικών οντοτήτων, όπως π.χ. οι Τ.Ο.Ε.Β., για την παραγωγή πράσινης ενέργειας.

Σήμερα, με βάση τις υφιστάμενες επενδυτικές ευκαιρίες διαμορφώνεται ένα παράθυρο ευκαιρίας αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης μέσα από ένα επαναπροσδιορισμό της ελληνικής γεωργίας που οφείλει να στοχεύσει σε χρήση ηπιότερων παραγωγικών μοντέλων που συνάδουν με την γεωμορφολογία και το κλίμα του τόπου. Τα διαθέσιμα κονδύλια οφείλουν να υπόκεινται σε διορθώσεις και τροποποιήσεις προκειμένου να βρίσκουν εφαρμογή με ευελιξία και χωρίς γραφειοκρατικούς περιορισμούς.

3. Το ενεργειακό μίγμα στην Ευρώπη και στην Ελλάδα

Η προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εξασφαλίσει την ενεργειακή της αυτονομία μέσα από την ανάπτυξη των ΑΠΕ αναδεικνύει τη σημασία που διαδραματίζει η ενεργειακή ανεξαρτησία σήμερα. Στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία έχουν σημειωθεί ορισμένα βήματα, αλλά με σοβαρές αντιφάσεις: Από 68,6% η ενεργειακή μας εξάρτηση το 2010 έφτασε το 2020 στο 81,8%. Η αρνητική αυτή μεταβολή οφείλεται στην υποκατάσταση του εγχώριου λιγνίτη από το εισαγόμενο φυσικό αέριο. Μέσα στο έτος 2022, η ενεργειακή εξάρτηση της ΕΕ είναι και της Ελλάδας παραμένουν υψηλές³ (κλαδική έρευνα ΕΤΕ), καθώς οι ενεργειακές ανάγκες καλύπτονται από εισαγωγές σε ποσοστό 43% και 25% αντίστοιχα.

Πίνακας 4- Ενεργειακή εξάρτηση

Ενεργειακή εξάρτηση από εισαγωγές (%)	2010	2020	ΔΙΑΦΟΡΑ (%)
ΕΕ	55,8	57,5	1,7
Αυστρία	62,8	58,3	-4,5
Βέλγιο	78,6	78,1	-0,5
Βουλγαρία	40,1	37,9	-2,2
Γαλλία	48,6	44,5	-4,1
Γερμανία	60	63,7	3,7
Δανία	-16	44,9	60,9
Ελλάδα	68,6	81,8	13,2
Εσθονία	14,7	10,5	-4,2
Ιρλανδία	87,5	71,3	-16,2
Ισπανία	77	67,9	-9,1
Ιταλία	82,6	73,5	-9,1
Κροατία	46,7	53,6	6,9
Κύπρος	100,6	93,1	-7,5
Λετονία	45,5	45,5	0
Λιθουανία	79	74,9	-4,1
Λουξεμβούργο	97,1	92,5	-4,6
Μάλτα	99	97,6	-1,4
Ολλανδία	28,3	68,1	39,8
Ουγγαρία	56,9	56,6	-0,3
Πολωνία	31,6	42,8	11,2
Πορτογαλία	75,2	65,3	-9,9
Ρουμανία	21,4	28,2	6,8
Σλοβακία	64,4	56,3	-8,1

³ <https://www.nbg.gr/el/omilos/meletes-oikonomikes-analuseis/reports/energy-2022>

Σλοβενία	49,3	45,8	-3,5
Σουηδία	38	33,5	-4,5
Τσεχία	25,4	38,9	13,5
Φινλανδία	48,9	42	-6,9

Πηγή: Eurostat (2022)

Η μαζική εισαγωγή ανεμογεννητριών και φωτοβολταϊκών πάνελ για την υλοποίηση της πράσινης μετάβασης αναμένεται ότι θα επιδεινώσει το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας στο άμεσο μέλλον, αν δεν υπάρξει πρόβλεψη εγχώριας παραγωγής και συναρμολόγησης. Σε αυτή την εκδοχή, θα οξυνθεί το διαρθρωτικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία και αντανακλάται στο χρόνια ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο.

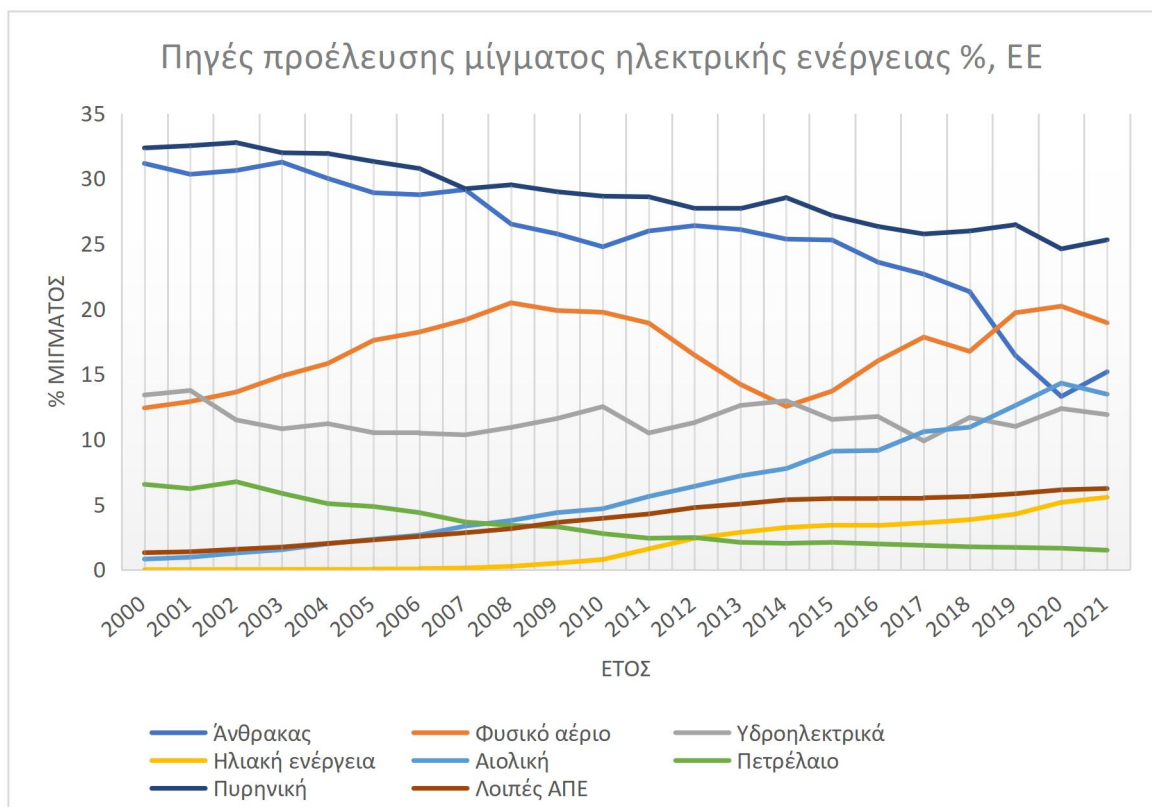
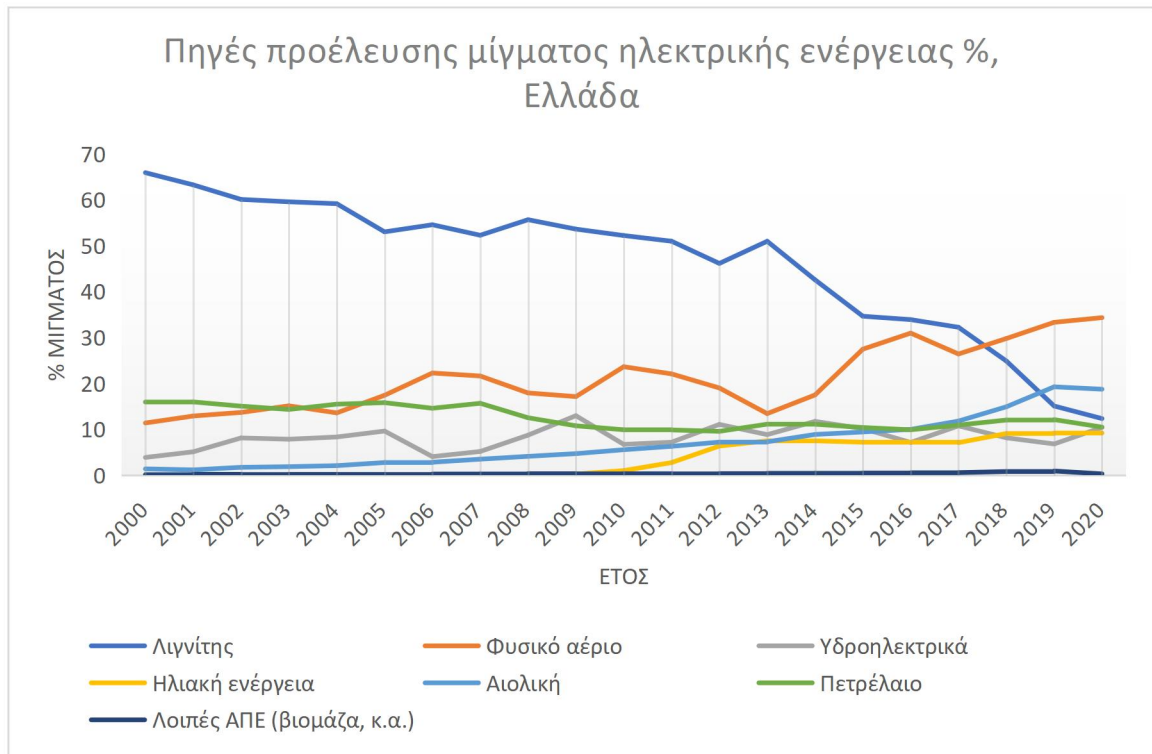
Ενεργειακό μίγμα

Η σύνθεση του ενεργειακού μίγματος στην Ελλάδα έχει υποστεί μια εκ βάθρων μεταβολή στην πάροδο του χρόνου λόγω της μείωσης του μεριδίου του λιγνίτη (από 72% το 1990 σε 12% το 2021) και του πετρελαίου (από 22% σε 11%), της αύξησης του φυσικού αερίου (από 0% το 1990 σε 34% το 2021) και των ΑΠΕ (από μηδενική συμμετοχή το 1990 σε 9% η ηλιακή ενέργεια και 19% η αιολική το 2021). Αντίστοιχη μεταβολή έχει επίσης υποστεί η σύνθεση του μίγματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το 2021 από ΑΠΕ προερχόταν το 38,80% της ηλεκτροπαραγωγής στην Ελλάδα και το 37,11% στην ΕΕ. Ειδικότερα από υδροηλεκτρικά εργοστάσια προήλθε το 10,44% στην Ελλάδα (ΕΕ: 11,89%), από φωτοβολταϊκά το 9,26% στην Ελλάδα (ΕΕ: 5,55%), από ανεμογεννήτριες το 18,77% (ΕΕ: 13,45%) κι από άλλες ΑΠΕ συμπεριλαμβανομένης της βιομάζας ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξης του 0,32% (ΕΕ: 6,22%).

Στην Ελλάδα η μείωση του μεριδίου της λιγνιτικής παραγωγής από 72% το 1990 σε 12% το 2021 δεν καλύφθηκε από ΑΠΕ καθώς το ήμισυ της διαφοράς καλύφθηκε από φυσικό αέριο το οποίο εκλύει μεθάνιο που συγκαταλέγεται στα αέρια τα οποία προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Η Ελλάδα έτσι ακόμη και το 2021 παρήγαγε το μεγαλύτερο μέρος (56%) της ηλεκτρικής της ενέργειας από ορυκτά καύσιμα: Λιγνίτης 12%, φυσικό αέριο 34% και πετρέλαιο 10%. Στην Ευρώπη αντίθετα το 2021 τα ορυκτά καύσιμα αντιπροσώπευαν το 36% του μίγματος: Άνθρακας 15%, φυσικό αέριο 19% και πετρέλαιο 2%.

Διάγραμμα 2- Μίγμα ηλεκτρικής ενέργειας, Ελλάδα-ΕΕ

Πηγή: Eurostat (2022)

4. Επιπτώσεις στη βιομηχανία/ τα νοικοκυριά από την ενεργειακή κρίση και τον ενεργειακό πληθωρισμό

Η ενεργειακή κρίση που προέκυψε σωρευτικά της 10ετους αυστηρής δημοσιονομικής προσαρμογής και της πανδημικής κρίσης, έθεσε σοβαρά ζητήματα διακινδύνευσης τόσο της βιωσιμότητας των ελληνικών επιχειρήσεων σε βραχυπρόθεσμη και μεσοπρόθεσμη βάση, όσο και της δυνατότητας των νοικοκυριών να εξέλθουν από το φαύλο κύκλο υπερχρέωσης και κινδύνου φτώχειας.

Από την άλλη, η επίτευξη των υψηλών πρωτογενών πλεονασμάτων των προηγούμενων ετών πριν την έλευση της πανδημίας και η αύξηση της αποταμίευσης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών που επισυνέβη κατά τη διάρκεια της πανδημικής κρίσης, επέτρεψε τη χρηματοδότηση ορισμένων δράσεων που λειτουργούν αμβλυτικά ως προς το υψηλό ενεργειακό κόστος. Οι επιχειρήσεις του τομέα ενέργειας και κατασκευών αύξησαν τις επενδύσεις τους, προεξοφλώντας μια πορεία ανάκαμψης των κλάδων αυτών. Η διάρκεια της ενεργειακής κρίσης και των πληθωριστικών πιέσεων θα καθορίσει το βαθμό ετοιμότητας και ανθεκτικότητας στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας. Σε συνδυασμό με τις πολιτικές πράσινης μετάβασης που θα επιλεγούν, εκτιμάται ότι η ελληνική αγορά θα υποστεί μια σημαντική αναδιάρθρωση τα επόμενα δέκα χρόνια, με την ανάγκη διαφοροποιημένων πολιτικών στο πλαίσιο κοινωνικής προστασίας και αναπτυξιακού επανασχεδιασμού να είναι πλέον ορατή (κυριότερα στο επίπεδο εργασίας, ψηφιακής, ενεργειακής και περιβαλλοντικής προσαρμογής).

4.1 Βιομηχανία/ Επιχειρήσεις

Η ενεργειακή κρίση έχει διαμορφώσει ένα ασφυκτικό πλαίσιο για την ομαλή λειτουργία της βιομηχανικής παραγωγής και στην Ελλάδα, το οποίο επενεργεί αρνητικά στις ενεργοβόρες επιχειρήσεις όλων των κλάδων. Αυτή η συνθήκη δημιουργεί προϋποθέσεις μη βιώσιμης λειτουργίας για πολλές βιομηχανικές μονάδες, ορισμένες εκ των οποίων έχουν αναστείλει τη λειτουργία τους προκειμένου να επανευθυγραμμίσουν τη σχέση υψηλότερου μεταβλητού λειτουργικού κόστους και δυνητικής κερδοφορίας.

Ο δείκτης οικονομικού κλίματος, σύμφωνα με την έρευνα οικονομικής συγκυρίας του IOBE, διαμορφώθηκε τον Οκτώβριο στις 98,3 μονάδες, σε σύγκριση με 104,9 τον Σεπτέμβριο, σημειώνοντας τη χαμηλότερη επίδοση των τελευταίων 20 ετών. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται σωρευτικά στην επιδείνωση των προσδοκιών στις υπηρεσίες και τη βιομηχανία- παρά την φθίνουσα άνοδο της βιομηχανικής παραγωγής, την υποχώρηση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης, **την προσδοκία για συνέχιση της ενεργειακής κρίσης** και την αύξηση του κόστους δανεισμού.

Από την άλλη, ο δείκτης εργοστασιακού δυναμικού που αποτελεί έναν προσεγγιστικό δείκτη αξιοποίησης των υφιστάμενων παραγωγικών υποδομών, καταγράφει μια ελάχιστη υποχώρηση στο 75,6 από 76,1 (γ' τρίμηνο έτους 2022), ένδειξη απαρχής μιας στάσης αναμονής εκ μέρους της βιομηχανίας.

Πίνακας 1: Δείκτες Οικονομικού Κλίματος (2000-2020=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)¹

Περιοχή	Ακραίες τιμές		Μέσος όρος									
	Min	Max	2001-2021	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021		
ΕΕ-27	59,7 (Απρ. 2020)	117,1 (Μάρ. 2000)	99,3	102,9	104,2	110,4	111,1	103,6	87,4	109,8		
Ευρωζώνη	60,9 (Απρ. 2020)	117,9 (ΙΟκτ. 2021)	99,3	102,9	104,0	110,4	111,0	103,3	88,0	110,7		
Ελλάδα	79,0 (Αυγ. 2015)	119,9 (Ιούλ. 2000)	99,1	91,7	94,4	98,9	103,6	105,4	96,1	106,5		
Περιοχή	2021											
	I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
ΕΕ-27	96,5	98,2	103,3	105,5	109,6	114,3	115,6	115,3	115,5	116,0	114,4	113,9
Ευρωζώνη	96,2	97,9	103,7	105,9	110,0	116,2	117,3	116,7	117,3	117,4	115,4	114,4
Ελλάδα	94,1	96,2	99,5	98,9	108,6	108,8	111,8	113,1	109,3	113,3	113,6	111,0
Περιοχή	2022											
	I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
ΕΕ-27	112,7	113,3	106,1	104,1	103,3	101,5	97,1	96,0	92,4	90,9		
Ευρωζώνη	113,1	114,1	106,3	104,5	104,4	103,2	98,5	97,3	93,6	92,5		
Ελλάδα	114,2	114,1	112,2	104,5	107,4	104,3	101,4	101,2	104,9	98,3		

¹ Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος είναι το σταθμισμένο άθροισμα των Δεικτών Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία, τις Κατασκευές, το Λιανικό Εμπόριο, τις Υπηρεσίες και του Δείκτη Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfm

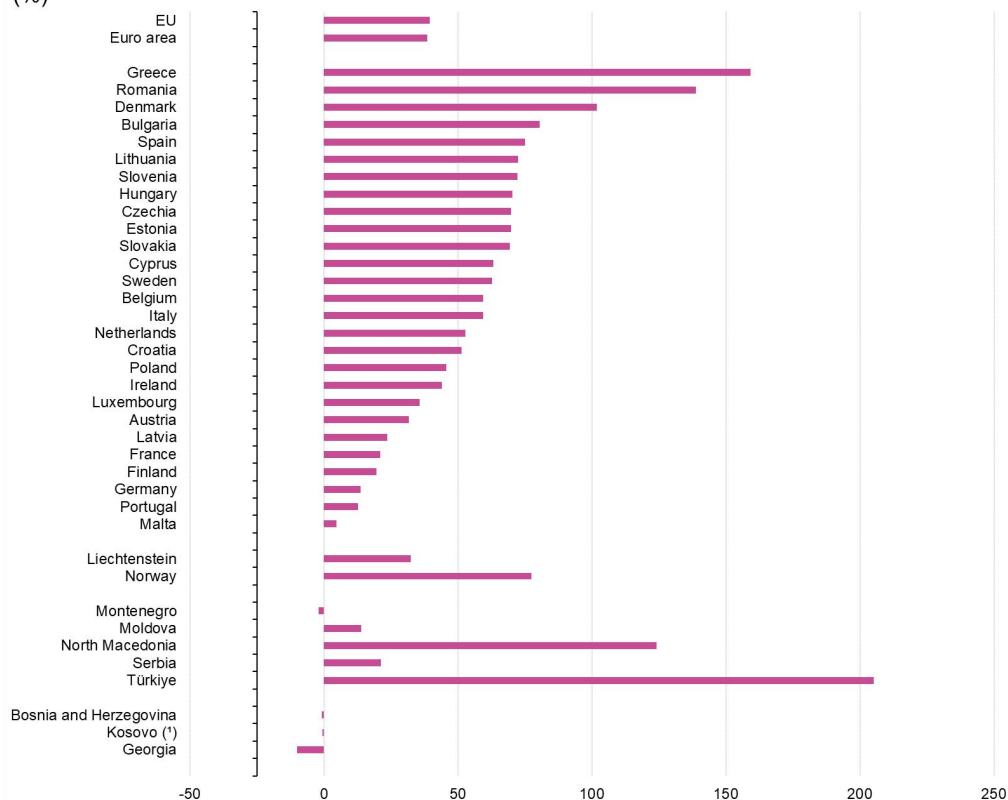
Στον τομέα των κατασκευών, παρά την ευνοϊκή διεθνή συγκυρία και το υψηλό ποσοστό επενδύσεων των τελευταίων ετών, εμφανίζεται επίσης μια κάμψη των προσδοκιών τόσο για νέες επενδύσεις, όσο και για την επίπτωση στην απασχόληση.

Οι χρεώσεις μέσης και υψηλής τάσης έχουν υπερδιπλασιαστεί στη χώρα μας τα 2 τελευταία έτη (βλέπετε πίνακα Eurostat παρακάτω⁴).

⁴ [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Change_in_electricity_prices_for_non-household_consumers_compared_with_previous_year_same_semester_first_half_2022_\(%25\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Change_in_electricity_prices_for_non-household_consumers_compared_with_previous_year_same_semester_first_half_2022_(%25).png)

Change in electricity prices for non-household consumers compared with previous year, same semester, first half 2022

(%)

(*) This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ Opinion on the Kosovo Declaration of Independence.

Source: Eurostat (online data codes: nrg_pc_205)

eurostat

Πηγή: Eurostat (2023)

Στο σκέλος της παραγωγής ενέργειας, τρία θέματα είναι ιδιαίτερης σπουδαιότητας:

- 1) η αύξηση του όγκου παραγωγής στον τομέα ενέργειας, που θα καλύψει την εσωτερική ζήτηση και θα βελτιώσει τις προοπτικές επάρκειας της χώρας
- 2) η σταδιακή ανάπτυξη των εξαγωγών ενέργειας, σε συνδυασμό με την κάλυψη εγχωρίων αναγκών, κυρίως σε περιόδους υψηλής απόδοσης των ΑΠΕ (φ/β καλοκαίρι, α/γ το χειμώνα)
- 3) η ανάπτυξη των δικτύων για την ενσωμάτωση της παραγωγικής ικανότητας που φέρουν μικρές και μεγάλες επενδύσεις σε ΑΠΕ.

Επιπρόσθετα, στη διαχείριση της τρέχουσας ενεργειακής κρίσης και του εθνικού στόχου της ενεργειακής επάρκειας, σημαντικό ρόλο καλείται να διαδραματίσει ο κλάδος της ναυτιλίας, που εξυπηρετεί τις παγκόσμιες ανάγκες μεταφορών ενέργειας. Οι επιπτώσεις που καταγράφονται μετά την απαγόρευση εισαγωγής ρωσικού αργού πετρελαίου και πετρελαίου προϊόντων στην ΕΕ έχουν καταστήσει επιβεβλημένη την αναζήτηση νέων αγορών προμήθειας τέτοιων ενεργειακών προϊόντων. Σήμερα, η ελληνική ναυτιλία με το 21% της παγκόσμιας χωρητικότητας,

το 59% της ΕΕ, το 32% του παγκόσμιου στόλου δεξαμενοπλοίων και το 23% των πλοίων μεταφοράς υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) παγκοσμίως, καθώς και 25% πλοίων μεταφοράς χύδην φορτίου, καλείται να εξυπηρετήσει αξιόπιστα τις παγκόσμιες ανάγκες για μαζικές θαλάσσιες μεταφορές, κυρίως ενεργειακών και διατροφικών αγαθών.

4.2 Νοικοκυριά/ Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες

Μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετώπιζε η ΕΕ και η Ελλάδα στον τομέα την πράσινης μετάβασης ήταν αναμφίβολα η δίκαιη και αποτελεσματική «συμπεριληπτική» μετάβαση, με έμφαση στα νοικοκυριά που αδυνατούν να προβούν σε δαπάνες ενεργειακής αναβάθμισης. Η ενεργειακή κρίση απομακρύνει τις οικονομίες από αυτό τον υπαρκτικό στόχο. Παράλληλα, η ενεργειακή κρίση φαίνεται να τροφοδοτεί τον πληθωρισμό και στον κλάδο τροφίμων δυσχεραίνοντας την πρόσβαση των νοικοκυριών σε φτηνά βασικά αγαθά.

Στην Ελλάδα σήμερα τα βασικά ζητήματα που απασχολούν το δημόσιο διάλογο σχετικά με την πράσινη μετάβαση και προσαρμογή είναι η αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας, η δυνητική εξοικονόμηση ενέργειας των νοικοκυριών και η υποκατάσταση μορφών ενέργειας με αποτελεσματικότερες και λιγότερο κοστοβόρες λύσεις.

Ενεργειακή φτώχεια

Με βάση τα στοιχεία της Eurostat του 2013, η Ελλάδα βρίσκεται στην 4η χειρότερη θέση στην Ευρώπη από πλευράς ενεργειακής φτώχειας αφού το 27% των σπιτιών δεν μπορούν να διατηρήσουν ζεστό το σπίτι τους το χειμώνα. Ήδη από το 2016, σχετική μελέτη του ΕΜΠ διαπιστώνει ότι 58% των Ελληνικών νοικοκυριών είναι ενεργειακά φτωχά, το 75% έχουν μειώσει βασικές οικογενειακές δαπάνες για να μπορούν να ανταποκριθούν στις ενεργειακές τους υποχρεώσεις και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η Ελληνική πολιτική για την ενέργεια έχει αποτύχει να αντιμετωπίσει επαρκώς το θέμα της ενεργειακής φτώχειας.

Η απεικόνιση του ενεργειακού τοπίου στην Ελλάδα δεν μπορεί να θεωρηθεί πλήρης αν δεν λάβει υπ' όψη της και την ικανότητα των πολιτών να ανταπεξέλθουν στο κόστος του ηλεκτρικού ρεύματος. Όλες οι ενδείξεις επιβεβαιώνουν ότι η Ελλάδα (που ευθύνεται για το 0,19% των παγκόσμιων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα) βρίσκεται σε μια από τις χειρότερες θέσεις σε ό,τι αφορά την ενεργειακή φτώχεια, μεταξύ των 27 κρατών – μελών της ΕΕ.

Τυπικά, με βάση τον ορισμό που έχει δώσει στην Ελλάδα ο Συνήγορος του Πολίτη και αναφέρεται στην ιστοσελίδα του, «ενεργειακή φτώχεια είναι η αδυναμία πρόσβασης στις σύγχρονες υπηρεσίες ενέργειας. Η ενεργειακή φτώχεια, ή ενεργειακή ένδεια είναι η κατάσταση ενός νοικοκυριού που αδυνατεί να έχει

πρόσβαση στις πλέον βασικές υπηρεσίες ενέργειας για επαρκή θέρμανση, μαγείρεμα, φωτισμό και τη χρήση οικιακών συσκευών.

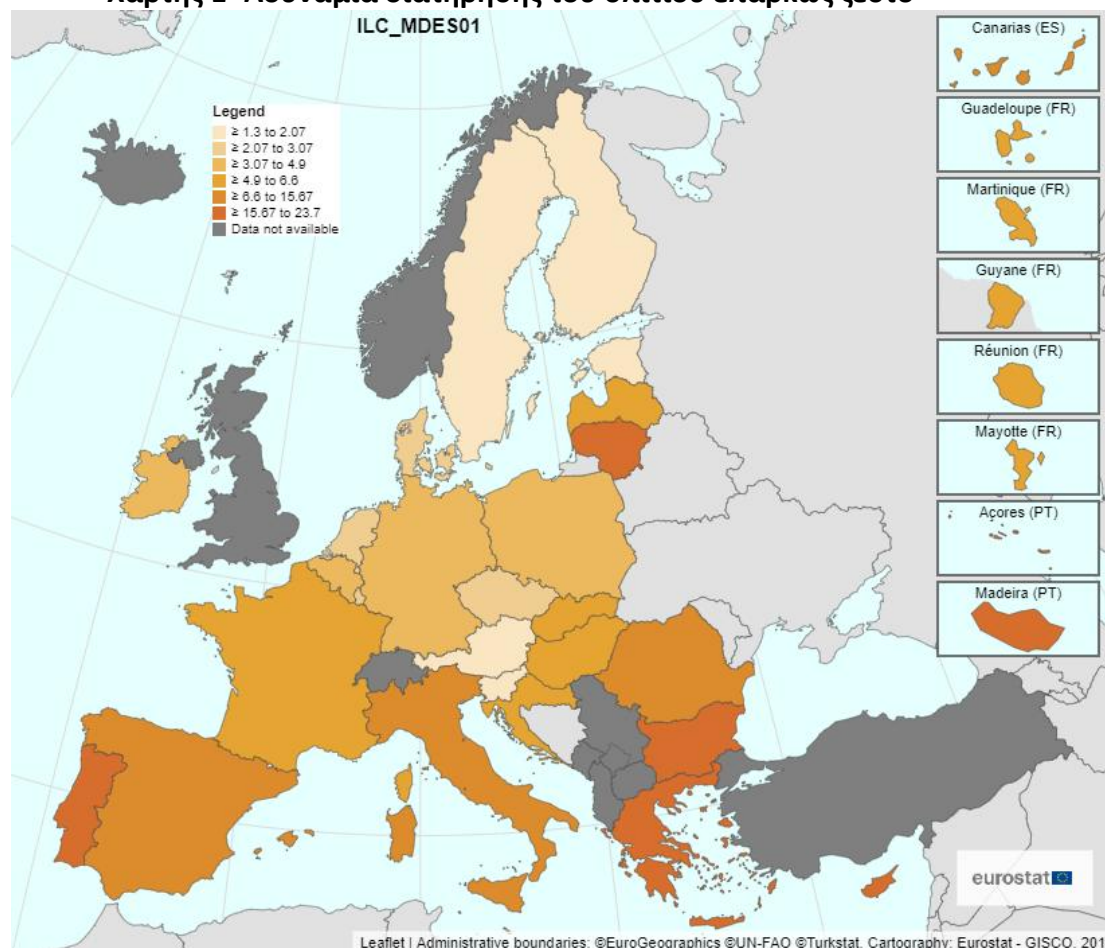
Οι συνέπειες της ενεργειακής φτώχειας περιλαμβάνουν την περιορισμένη χρήση θέρμανσης, κρύα και με υγρασία σπίτια, χρέη σε λογαριασμούς κοινής ωφελείας και τη μείωση εξόδων των νοικοκυριών σε άλλα είδη πρώτης ανάγκης. Επιπλέον, η ενεργειακή φτώχεια σχετίζεται με ένα ευρύ φάσμα φυσικών και ψυχικών ασθενειών υγείας, όπως η κατάθλιψη, το άσθμα και η καρδιακή ασθένεια.

Η ενεργειακή φτώχεια προκαλείται από τη σύγκλιση πέντε παραγόντων: το χαμηλό εισόδημα, τις υψηλές τιμές καυσίμων, την αναποτελεσματική ενεργειακή απόδοση ενός σπιτιού, την υπό μερική κατάληψη (χρήση) κατοικία, τη μεγάλη ηλικία».

Δύο είναι οι επίσημες και κοινά αποδεκτές στατιστικές που αποδίδουν την ενεργειακή φτώχεια και παρέχονται από την Eurostat (EU SILC): Η αδυναμία ενός νοικοκυριού να διατηρεί το σπίτι του επαρκώς ζεστό και οι απλήρωτοι λογαριασμοί.

Σχετικά με το πρώτο κριτήριο, την διατήρηση του σπιτιού επαρκώς ζεστό, ενώ στην ΕΕ κατά μέσο όρο το 2021 το 6,9% αδυνατούσε να το καταφέρει, το ποσοστό στην Ελλάδα ήταν υπερδιπλάσιο: 17,5%. Λιθουανία, Βουλγαρία, Πορτογαλία και Ελλάδα καταγράφουν τις χειρότερες επιδόσεις όπως φαίνεται στον χάρτη.

Χάρτης 1- Αδυναμία διατήρησης του σπιτιού επαρκώς ζεστό

Πηγή: Eurostat (2023), Income and Living Conditions, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_mdms01/default/table?lang=en

Σχετικά με το δεύτερο κριτήριο, τους απλήρωτους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος, η Ελλάδα διατηρεί το ρεκόρ σε όλη την ΕΕ. Για την ακρίβεια, το 26,3% των Ελλήνων το 2021 είχε απλήρωτους λογαριασμούς. Ο μέσος όρος στην ΕΕ των 27 και στην ευρωζώνη των 19 ανερχόταν σε 6,4%, δηλαδή 4 φορές λιγότεροι απ' όσο στην Ελλάδα. Την δεινή θέση της Ελλάδας, την επιβεβαιώνει επίσης η απόσταση που την χωρίζει από τον δεύτερο, την Βουλγαρία, και τον τρίτο, την Κροατία, όπου το ποσοστό των πολιτών οι οποίοι αδυνατούν να πληρώσουν τους λογαριασμούς τους είναι 19,2% και 15,2% αντίστοιχα. Η Ελλάδα κατείχε τα πανευρωπαϊκά πρωτεία στο ποσοστό των πολιτών που αδυνατούν να πληρώσουν τους λογαριασμούς ρεύματος και τα προηγούμενα χρόνια. 2020: 28,2%, 2019: 32,5%, 2018: 35,6%, 2017: 38,5%, κοκ.

Ο φαύλος κύκλος της ενεργειακής φτώχειας τροφοδοτεί αναπόφευκτα σοβαρές καθυστερήσεις στην πορεία μετάβασης προς ένα κλιματικά ουδέτερο μοντέλο κατανάλωσης και ουσιαστικά αναστέλλει τις επενδύσεις νοικοκυριών και επιχειρήσεων για παρεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας, λόγω του υψηλού παγίου κόστους μετατροπών

4.3 Πρωτογενής Τομέας/ Κλάδος Αγροδιατροφής/ Παραγωγής

Η ενεργειακή κρίση, τα ακριβά εφόδια και ο περιορισμός της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών οδηγούν τον εγχώριο πρωτογενή τομέα σε συρρίκνωση. Παραδειγματικά η εικόνα της συρρίκνωσης όσο αφορά την ποσότητα του παραγόμενου γάλακτος αυτή προκύπτει από την επιλογή ενός μεγάλου αριθμού παραγωγών να προχωρούν σε σφαγιασμό περισσότερων ζώων αδυνατώντας να ανταπεξέλθουν στις αυξήσεις στον χώρο της ενέργειας σε συνδυασμό με την αύξηση του κόστους των ζωοτροφών. Έτσι αυτονόητα συρρικνώνεται η γαλακτοπαραγωγός αιγοπροβατοτροφία που αποτελεί για την χώρα έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της κτηνοτροφίας της. Εκτός όμως από την κτηνοτροφία, το σύνολο της ελληνικής γεωργίας δέχεται τις ίδιες έντονες πιέσεις για μείωση της παραγωγής.

Η οποιαδήποτε μείωση της παραγωγής άμεσα επηρεάζει την τροφική αλυσίδα με αντανάκλαση στην επάρκεια και στις τιμές των τελικών προϊόντων που συναντούν οι καταναλωτές στο ράφι. Ακόμα και στα φρούτα/λαχανικά, όπου η ελληνική οικονομία παρουσιάζει υψηλή αυτάρκεια, η αύξηση του κόστους των εισροών καταλήγει σε εξαιρετικά υψηλές τιμές στο ράφι δίχως ωστόσο αυτές οι τιμές να μεταφράζονται σε αύξηση του κέρδους των παραγωγών, κυρίως λόγω των ενδιάμεσων προσαυξήσεων (μεσάζοντες, μεταποίηση, κόστη μεταφοράς). Ο παραγωγός στην πλειονότητα των περιπτώσεων αδυνατεί να επηρεάσει την τιμή διάθεσης του προϊόντος, ενώ από την άλλη πλευρά γίνεται αποδέκτης των

υψηλότερων τιμών των εισροών του (σπόροι, λιπάσματα, φυτοφάρμακα, ζωοτροφές) μιας και αυτές οι αγορές έχουν ολιγοπωλιακή διάρθρωση.

Η αύξηση των τιμών ακόμη και βασικών ειδών διατροφής δεδομένης της συρρίκνωσης του εισοδήματος των νοικοκυριών, οδηγεί σε μια αυξημένη υλική στέρηση οξύνοντας έτσι τον **κίνδυνο φτώχειας**. Αυτή η στέρηση κατανέμεται δυσανάλογα μεταξύ των διαφόρων περιοχών του πλανήτη. Ωστόσο αν και εν γένει οι επισιτιστικές κρίσεις αφορούν τις φτωχότερες χώρες του πλανήτη, η ενεργειακή κρίση δείχνει να προκαλεί, αν όχι επισιτιστικά θέματα, τουλάχιστον θέματα διατροφικών ελλείψεων, και στον δυτικό κόσμο.

Πέρα λοιπόν από την ελληνική γεωργία, είναι και η ευρωπαϊκή γεωργία στο σύνολό της εξαρτημένη σε μεγάλο βαθμό από το ενεργειακό κόστος. Η ενέργεια αποτελεί σημαντικό παράγοντα εισροής σε όλα τα στάδια της αγροτικής παραγωγής από την καλλιέργεια/εκτροφή, την συγκομιδή, την αποθήκευση και την μεταφορά του προϊόντος. Ενδεικτικά παραδείγματα σε ευρωπαϊκό επίπεδο αποτελούν και εκεί οι βιομηχανίες γάλακτος αλλά και της αρτοποιίας. Στο ίδιο πλαίσιο, αρκετοί καλλιεργητές οπωροκηπευτικών του βορά μειώνουν τις φυτεύσεις για την επόμενη συγκομιδή, μιας και το υψηλό κόστος λειτουργίας των θερμοκηπίων τους δεν αντισταθμίζεται από τα αναμενόμενα έσοδα. Ο ευρωπαϊκός νότος εμφανίζεται σε αυτό το σημείο να πλεονεκτεί, δίνοντας και στην χώρα μας ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε σχέση με το βορρά στην παραγωγή προϊόντων που απαιτούν θερμότερες κλιματολογικές συνθήκες το χειμώνα.

5. Προτάσεις αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης

Στη συγκεκριμένη ενότητα καταγράφονται και κατατίθενται ορισμένες από τις σημαντικότερες προτάσεις πολιτικής που στηρίζει η ΟΚΕ για τη συγκράτηση των επιπτώσεων της ενεργειακής κρίσης και τη βελτίωση της συνολικής οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας με έμφαση στον αναπτυξιακό μετασχηματισμό προς μια περισσότερη κλιματικά ουδέτερη παραγωγική συγκρότηση. Παράλληλα, επισημαίνεται η αναγκαιότητα για διαμόρφωση μιας μακρόπνοης στρατηγικής για την ενέργεια που θα ενσωματώνει τους στόχους της επάρκειας, της αποθηκευτικής ικανότητας, της βιώσιμης ανάπτυξης, της μείωσης της ενεργειακής φτώχειας.

Το πρώτο πλέγμα παρεμβάσεων έχει καθολική οριζόντια εφαρμογή και σχετίζεται με τους 4 κεντρικούς άξονες για την πολιτική ενέργειας στη χώρα (εξοικονόμηση, αποθήκευση, παραγωγή, σύστημα διάθεσης και εμπορίας).

Στη συνέχεια, οι προτάσεις πολιτικής εξειδικεύονται περαιτέρω σε 4 επιμέρους κατηγορίες (εργαζόμενοι- ευάλωτες ομάδες, βιομηχανία- ΜΜΕ, αγροδιατροφικός τομέας, ελληνική οικονομία) για να συσχετισθούν με αντίστοιχα ειδικά μέτρα ανακλάδο και κατηγορία ωφελούμενων.

5.1 Οριζόντιες Παρεμβάσεις Πολιτικής

5.1.1 Εξοικονόμηση ενέργειας

Η εξοικονόμηση ενέργειας και η ενεργειακή αποδοτικότητα οφείλουν να δημιουργούν ταυτόχρονα και θετικό οικονομικό αποτέλεσμα για τους εμπλεκόμενους. Τα οφέλη περιλαμβάνουν τη μείωση της εξάρτησης από τις εισαγωγές υδρογονανθράκων, των τιμών της ενέργειας και την αποτελεσματική αντιμετώπιση αιφνίδιων αυξήσεων ή ελλείψεων. Συνοπτικά προτείνονται:

- ❖ Διευκόλυνση και επιτάχυνση διαδικασιών για την τοποθέτηση φωτοβολταϊκών και άλλων μορφών ενεργειακής αποδοτικότητας σε επιχειρήσεις, πολυκατοικίες και κοινόχρηστες εκτάσεις. Ιδιαίτερα τονίζεται η εθνική αναγκαιότητα άμεσης προώθησης ενός οριζόντιου προγράμματος εγκατάστασης ηλιακών θερμοσιφώνων σε (τουλάχιστον) όλες τις πρώτες κατοικίες της χώρας, δεδομένου ότι ο ηλιακός αποτελεί τη μέγιστη παρέμβαση οικιακής ενεργειακής εξοικονόμησης με μείωση κατά 27.5% της κατανάλωσης ηλεκτρισμού και με την επιπλέον ιδιαιτερότητα ότι οι ελληνικές βιοτεχνίες κατασκευής ηλιακών (που απασχολούν πάνω από 3.500 εργαζόμενους), περιλαμβάνονται στις 20 καλύτερες του κόσμου.
- ❖ Προώθηση δράσεων ενεργειακής εξοικονόμησης σε εγκαταστάσεις κοινωνικών φορέων, ιδρυμάτων, νοσοκομείων- σχολείων- Επιδότησεις κάλυψης κόστους για

μετατροπές που αυξάνουν την ενεργειακή αποδοτικότητα (ενδεικτικά αναφέρονται θερμομόνωση, τοποθέτηση ηλιακών θερμοσιφώνων, αντλία θερμότητας)

- ❖ Παροχή κινήτρων για επιχειρηματικές πρωτοβουλίες με γνώμονα την εξοικονόμηση ενέργειας και καυσίμων (πχ φθηνότερη ηλεκτροκίνηση, εναλλακτικά μέσα μεταφοράς πχ ηλεκτρικά πατίνια και ποδήλατα στα κέντρα πόλεων).
- ❖ Αποτελεσματική και ευρύτερη εφαρμογή του συστήματος net metering τόσο για τα νοικοκυριά, όσο και για τις επιχειρήσεις μικρής και μεσαίας τάσης.
- ❖ Η ενεργοβόρος βιομηχανία, ήδη εξαντλεί τις δυνατότητες εξοικονόμησης και αποδοτικότητας της ενέργειας καθώς έχουν σημαντική επίδραση στο κόστος παραγωγής. Απαιτείται μια συντονισμένη προσπάθεια μείωσης της έντασης ενέργειας και σε άλλους τομείς όπως τα δημόσια κτίρια, οι εγκαταστάσεις επιχειρήσεων, τα νοικοκυριά και οι μεταφορές.

5.1.2 Αποθήκευση ενέργειας

Παράλληλα με τις επενδύσεις και τη δημιουργία δικτύων τον τομέα ενέργειας, θα πρέπει να προβλεφθούν οι κατάλληλες υποδομές που θα φιλοξενήσουν τις αυξημένες ανάγκες σε τήρηση διαφοροποιημένων αποθεμάτων ασφαλείας. Για αυτό απαιτούνται τα παρακάτω:

- ❖ Εκσυγχρονισμός και ενίσχυση του δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς η απαρχαίωσή του ήδη υπονομεύει την ανθεκτικότητά του και δημιουργεί προβλήματα αξιοπιστίας.
- ❖ Καλλιέργεια της κουλτούρας εξοικονόμησης ενέργειας και υιοθέτησης συστημάτων αυτοπαραγωγής και ιδιοκατανάλωσης, μέσα από προγράμματα εγκατάστασης μικρών φ/β και ανεμογεννητριών.
- ❖ Αξιολόγηση της δυνατότητας βραχυπρόθεσμης λειτουργίας των λιγνιτικών μονάδων, σε περιόδους ανεπάρκειας και υψηλής ζήτησης ως ύστατη καταφυγή με ταυτόχρονη περιβαλλοντική αναβάθμισή τους, για να μειωθούν τα επικίνδυνα αέρια που εκπέμπουν.
- ❖ Προώθηση δράσεων για την ενσωμάτωση δυνατοτήτων παροχής διαφοροποιημένου προϊόντος σε προμηθευτές (πρατήρια κλπ) για τη χρήση LNG, εγκαταστάσεων για ηλεκτρική φόρτιση μπαταριών, υποδομές για καύσιμα υδρογόνου).
- ❖ Ταχύτερες διαδικασίες αδειοδότησης για τη δημιουργία μικρότερων και μεγαλύτερων μονάδων παραγωγής ενέργειας και αποθήκευσης (σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο).
- ❖ Αποτελεσματικότερος συντονισμός ΑΔΜΗΕ και ΔΕΔΔΗΕ ως προς τον προγραμματισμό, συντήρηση και κατασκευή δικτύων διασύνδεσης.

5.1.3 Παραγωγή ενέργειας

Η παροχή κινήτρων για την αύξηση της εγχώριας παραγωγής ενέργειας δεν πρέπει να περιοριστεί μόνο στην ανάπτυξη ενδιαφέροντος για την κάλυψη της εσωτερικής ζήτησης, αλλά να διερευνήσει τις εξαγωγικές δυνατότητες του βιομηχανικού τομέα ενέργειας. Παρακάτω προτείνεται:

- ❖ Προώθηση επενδύσεων σε ΑΠΕ από επιχειρήσεις και νοικοκυριά με Διασφάλιση αποτελεσματικής και έγκαιρης υλοποίησης και εφαρμογής του Κανονισμού για την επιτάχυνση της αδειοδότησης των ΑΠΕ και εναρμόνιση των προτάσεων που περιλαμβάνονται στα Σχέδια Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών (ΕΠΜ) για τη χωροθέτηση και αδειοδότηση των εγκαταστάσεων ΑΠΕ, με βάση τις σχετικές Κατευθύνσεις Σχεδιασμού της ΕΕ.
- ❖ Υποστήριξη της εγχώριας παραγωγής φωτοβολταϊκών πάνελ. Ιδιαίτερα στον τομέα της Εξοικονόμησης Ενέργειας, Οι ισχυρές επιχειρήσεις που διαθέτει η Ελλάδα στον κλάδο του αλουμινίου, των θερμομονωτικών υλικών κάθε είδους, και των ηλιακών θερμοσιφώνων εξασφαλίζουν τον ανταγωνιστικό και καινοτόμο χαρακτήρα της βιομηχανίας.
- ❖ Βελτίωση των υφιστάμενων υποδομών των δικτύων που αυτή τη στιγμή δεν επαρκούν για να υποδεχθούν τις εγκαταστάσεις φωτοβολταϊκών που πρόκειται να λειτουργήσουν.
- ❖ Άμεση διεύρυνση και ταχεία υλοποίηση νέων ηλεκτρικών διεθνών διασυνδέσεων.
- ❖ Εξαγωγικός προσανατολισμός των εταιρειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας

5.1.4 Σύστημα διάθεσης και εμπορίας

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που αντιμετωπίζει σήμερα ο τομέας ενέργειας στη χώρα είναι η ορθολογική και δίκαιη κατανομή των πόρων και επιβαρύνσεων στον τομέα ενέργειας, και ειδικότερα στο σύστημα διάθεσης εμπορίας και τιμολόγησης. Για την αποφυγή κερδοσκοπικών συμπεριφορών και διευκόλυνσης των ευάλωτων νοικοκυριών απαιτούνται:

- ❖ Μείωση ΦΠΑ για συγκεκριμένες αγορές ενέργειας και προϊόντων ενέργειας
- ❖ Διαφάνεια και σταθερότητα στην τιμολόγηση των χρεώσεων της προμήθειας ενέργειας
- ❖ Καταπολέμηση της αισχροκέρδειας σε διάφορα τμήματα της αλυσίδας αξίας, μέσα από τη δημιουργία και στελέχωση σύγχρονων εποπτικών υπηρεσιών και την αξιοποίηση ψηφιακών μέσων

- ❖ Παροχή δυνατότητας στις επιχειρήσεις για αποπληρωμή των λογαριασμών που έχουν ήδη εκδοθεί με τις αυξημένες τιμές από τους παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, σε διάστημα έξι μηνών, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η ήδη επιβαρυσμένη ρευστότητα των επιχειρήσεων.
- ❖ Αλλαγή του τρόπου τιμολόγησης του ρεύματος. Η εξάρτηση της τιμολόγησης από το κόστος του ακριβότερου παραγωγού δεν συναντάται πουθενά αλλού στην οικονομία, στρεβλώνει την αγορά και δημιουργεί υπερκέρδη στους παρόχους και φτωχοποίηση στους καταναλωτές. Η τιμολόγηση πρέπει να γίνεται στη βάση του γινομένου του ποσοστού συμμετοχής κάθε παραγωγού επί το κόστος παραγωγής του.

5.2 Ειδικές Παρεμβάσεις Πολιτικής ανά ομάδα στόχο

5.2.1 Εργαζόμενοι/ νοικοκυριά/ ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (ΔΜ)

Το τελευταίο έτος, η αύξηση των τιμολογίων ενέργειας οδήγησε τις κυβερνήσεις στην ΕΕ να επιδοτήσουν μέρος του ενεργειακού κόστους των νοικοκυριών, με επιστροφές ποσών μέσα από το μηχανισμό του ταμείου δίκαιης μετάβασης και τη φορολογία.

Τούτο ωστόσο δεν έχει αλλάξει δραματικά τη θέση της χώρας ως προς την τελική επιβάρυνση των νοικοκυριών, και έχει μεταθέσει το οικονομικό βάρος στη φορολογική βάση και το διοικητικό βάρος στους εγχώριους παραγωγούς ενέργειας. Οι ενώσεις καταναλωτών έχουν επισημάνει την ανάγκη αλλαγής του τρόπου υπολογισμού και ενημέρωσης των πολιτών σχετικά με τη διαμόρφωση τιμών και τις τελικές χρεώσεις. Παρά την προσωρινή κατάργηση των τελών αναπροσαρμογής, παραμένει αδιαφανές το πλαίσιο χρεώσεων καθώς συναρτάται με οιονεί υπολογισμούς και έναντι καταναλώσεις, ενώ μεταβάλλεται κάθε μήνα.

Η ΟΚΕ καταγράφει τα κυριότερα μέτρα που κρίνεται ότι πρέπει να αποτελέσουν τον πυρήνα της οικονομικής πολιτικής αναφορικά με την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης και των συνακόλουθων επιπτώσεων που έχουν προκύψει για τα νοικοκυριά και τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Τα μέτρα αυτά εστιάζουν στην εξοικονόμηση ενέργειας, στην πρόσβαση σε βασικά αγαθά και την εισοδηματική ενίσχυση των κοινωνικών ομάδων που υφίστανται υψηλά κόστη ενέργειας, είτε εξαιτίας έκθεσης σε κίνδυνο, είτε λόγω γεωγραφικής θέσης.

ΒΡΑΧΥ-ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ ΜΕΤΡΑ

Εξειδικευμένα μέτρα για την ενεργειακή εξοικονόμηση

- Τα προγράμματα για κοινωνική στέγαση πρέπει να συνοδεύονται από προβλέψεις για βελτίωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος κι τη μείωση του ενεργειακού κόστους (πχ εγκατάσταση ηλιακού θερμοσίφωνα και κουφωμάτων).
- Δημόσιες επενδύσεις στους τομείς ανάπτυξης νέων τεχνολογιών για εξοικονόμηση ενέργειας στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις

Εξειδικευμένα μέτρα εισοδηματικής ενίσχυσης

- Παρακολούθηση δεικτών ενεργειακής φτώχειας για την διαμόρφωση πολιτικών για τα ευάλωτα κοινωνικά στρώματα (πχ απουσία δείκτη που αφορά στις πολύτεκνες οικογένειες ή κατηγορίες ασθενών λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που διέπουν την αξιοπρεπή τους διαβίωση). Θα πρέπει να συμπεριληφθεί η δυνατότητα μελέτης επίπτωσης της ενεργειακής πολιτικής στην δημογραφική πολιτική και την πολιτική στήριξη της οικογένειας και των πολυτέκνων.
- Επιδότηση μετακίνησης με μέσα μαζικής μεταφοράς
- Σταθερές επιδοματικές ενισχύσεις για μονογονεϊκές και πολυμελείς οικογένειες για την κάλυψη των στεγαστικών αναγκών.

ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΑ ΜΕΤΡΑ

- Δημιουργία ενός θεσμού μελέτης και συμπερασμάτων, όπως το Εθνικό Παρατηρητήριο Ενεργειακής Φτώχειας. Στους στόχους του πρέπει να συμπεριληφθεί η μελέτη της πορείας εξέλιξης των δεικτών για την ενεργειακή φτώχεια στο πλαίσιο ανάλυσης και παρακολούθησης των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά και οι επιδόσεις των δεικτών ενεργειακής φτώχειας στα πιο ευάλωτα νοικοκυριά (πολύτεκνες οικογένειες, μονογονεϊκές, ΑμεΑ, ηλικιωμένοι κα)

-

5.2.2 Βιομηχανία/δομή αγοράς ενέργειας)

Η ελληνική βιομηχανία αντιμετωπίζει διαχρονικά ένα δομικό ζήτημα υψηλού κόστους ενέργειας που επηρεάζει αρνητικά την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων και αυτό σχετίζεται με το υψηλό κόστος παραγωγής. Η τρέχουσα πληθωριστική κρίση έχει εντείνει τις δυσκολίες, ιδιαίτερα στις περιφερειακές επιχειρηματικές μονάδες, ορισμένες από τις οποίες έχουν προσαρμόσει τις οικονομικές τους δραστηριότητες σε σημεία οριακής κερδοφορίας ή και χαμηλής ζημιάς. Η προσαρμογή στη νέα πραγματικότητα είναι απαραίτητο να επιτευχθεί χωρίς επιπρόσθετη επιβάρυνση της βιομηχανικής δραστηριότητας κάτι που θα

εγκυμονούσε σημαντικούς κινδύνους επιβίωσης, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Παράλληλα με την άμεση αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης, δεν θα πρέπει να υποχωρήσουν οι προσπάθειες για τη μακροπρόθεσμη εξασφάλιση ηλεκτρικής ενέργειας χαμηλού αποτυπώματος άνθρακα και την επίτευξη των κλιματικών στόχων, με τους οποίους έχει συμφωνήσει η χώρα σε διεθνές επίπεδο.

Οι παρακάτω προτάσεις της ΟΚΕ δίνουν ένα περίγραμμα ενδεικτικών δράσεων για την ενίσχυση της ελληνικής βιομηχανίας και τη διαμόρφωση ενός σταθερού πλαισίου τιμολόγησης και φορολόγησης για τις επιχειρήσεις.

ΒΡΑΧΥ-ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ ΜΕΤΡΑ

Για τις μεσαίες επιχειρήσεις, καταγράφονται τα παρακάτω προτεινόμενα μέτρα:

- Προστασία των καταναλωτών Μέσης Τάσης (Μ.Τ.) από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) με παροχή δυνατότητας για επιλογή τιμολογίου (σταθερό για 1-2 έτη, κυμαινόμενο με ανώτατο πλαφόν ή ανοικτό), ώστε να περιοριστεί η απόλυτη εξάρτηση από τη χρηματιστηριακή τιμή ενέργειας. Δυνατότητα σύναψης ειδικής τιμής για τους καταναλωτές Μ.Τ.
- Αναθεώρηση της χρέωσης υπέρ των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, των Υπηρεσιών Κοινής Ωφελείας (ΥΚΩ) και του Ειδικού Τέλους Ταξινόμησης Εκπομπών Αερίων Ρύπων (ΕΤΜΕΑΡ) για τις επιχειρήσεις Μ.Τ. Να δοθεί η δυνατότητα υπαγωγής στο καθεστώς μειωμένων χρεώσεων ΕΤΜΕΑΡ και για τις ενεργοβόρες βιομηχανίες Μ.Τ.
- Επιστροφή του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης (ΕΦΚ) στην ηλεκτρική ενέργεια και στο φυσικό αέριο. Ειδικά για τις επιχειρήσεις με αμιγώς εξαγωγικό προφίλ να επιστρέφεται ο ΕΦΚ συναρτήσει της αξίας των εξαγωγών τους, όπως ακριβώς γίνεται και με το πετρέλαιο.
- Net Metering: Διαγραφή χρεώσεων υπέρ ΑΠΕ, ΥΚΩ, ΕΤΜΕΑΡ, καθώς και επιστροφή ειδικού φόρου κατανάλωσης ρεύματος και αερίου. Αξιοποίηση από τα αρμόδια υπουργεία σε συνεργασία με τις περιφέρειες όλων των διαθέσιμων πόρων και των χρηματοδοτικών μέσων που διατίθενται από την Ε.Ε. για επιδότηση των επιχειρήσεων Μ.Τ. για επενδύσεις σε ΑΠΕ.
- Εφαρμογή του Virtual Net Metering για τις ενεργοβόρες επιχειρήσεις Μ.Τ., που το μέγεθος της κατανάλωσής τους αλλά και η γεωγραφική θέση όπου είναι εγκατεστημένες, τις δεσμεύουν και δεν καθιστούν πραγματοποιήσιμη την εφαρμογή του Net Metering με τις σημερινές ισχύουσες διατάξεις και κανονισμούς.
- **Δημιουργία ενός τύπου αφορολόγητου αποθεματικού στις επιχειρήσεις**, ειδικά για την αντιμετώπιση αυτών των έκτακτων καταστάσεων.
- Μέριμνα για την απρόσκοπτη λειτουργία των βιομηχανιών, καθώς κάθε περιορισμός στη λειτουργία της βιομηχανίας πρέπει να συνοδεύεται από ειδική μέριμνα για τον μετριασμό των συνεπειών (σε θέσεις εργασίας, αλυσίδες αξίας, κοκ). Υπάρχουν ήδη παραδείγματα ευρωπαϊκών χωρών, όπου η αναστολή

λειτουργίας εργοστασίων οδήγησε σε νέα εργοστάσια εκτός ΕΕ και κατακόρυφη αύξηση των εισαγωγών.

Για τη βιομηχανία και τις επιχειρήσεις Υψηλής Τάσης, προτείνονται συνοπτικά τα παρακάτω:

❖ Αντιστάθμιση Ενεργειακού Κόστους

Το εφαρμοζόμενο μοντέλο ανακοίνωσης μέτρων στήριξης σε περίπου μηνιαία βάση οδηγεί σε αδυναμία έστω και βραχυπρόθεσμης πρόβλεψης του τελικού ενεργειακού κόστους. Ακολουθώντας τις πολιτικές που εφαρμόζονται σε άλλα Κράτη-Μέλη της ΕΕ (ενδεικτικά τη Γερμανία και τη Βουλγαρία όπου η σχετική τιμή στόχος είναι περίπου 110-120€/MWh), προτείνεται η υιοθέτηση μιας τιμής στόχου μέσω της επικαιροποίησης της επιδότησης ανά τακτά χρονικά διαστήματα για την ανταγωνιστική χρέωση της ηλεκτρικής ενέργειας που καταναλώνει η εγχώρια βιομηχανία προκειμένου να διασφαλιστεί κι εκεί η απαιτούμενη προβλεψιμότητα. Η χρηματοδότηση, με τη μορφή επιδότησης, δύναται να λάβει χώρα μέσω του Ταμείου Ενεργειακής Μετάβασης. Προτείνεται η επιδότηση να αφορά σε συγκεκριμένο κάθε φορά διάστημα 3μήνου (που θα ανανεώνεται αν απαιτείται) με σκοπό την επίτευξη μεγίστης τιμής κόστους ενέργειας για τη βιομηχανία. Προτείνεται επίσης και ο καθορισμός επιδότησης ύψους 20€/ MWh στο κόστος του βιομηχανικού φυσικού αερίου για το 2023. Με τα μέτρα αυτά θα επιτραπεί, έστω και βραχυπρόθεσμα, ο σχεδιασμός στις βιομηχανίες αναφορικά με τα ενεργειακά τους κόστη και θα αποτραπούν αρνητικές επιπτώσεις από τις απότομες αυξήσεις στην τιμή του φυσικού αερίου.

❖ Εξαίρεση των διμερών συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας από τα ανώτατα όρια εσόδων αγοράς

Το ανώτατο όριο εσόδων αγοράς (market revenue cap), όταν εφαρμόζεται στις διμερείς συμβάσεις αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, δεν λαμβάνει ως βάση υπολογισμού τα πραγματικά έσοδα του παραγωγού, όπως αυτά προκύπτουν μετά το διακανονισμό της ανταλλαγής ενέργειας με τον αγοραστή, στη συμφωνημένη μεταξύ τους τιμή, αλλά την τιμή αγοράς κατά το στάδιο εκκαθάρισης της σύμβασης στο Χρηματιστήριο Ενέργειας. Για να καταστεί εφικτή η εκτέλεση των υπαρχόντων διμερών συμβάσεων ή η διαπραγμάτευση και σύναψη νέων μακροχρόνιων διμερών συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, απαιτείται άμεση ευθυγράμμιση του Προσωρινού Μηχανισμού Επιστροφής Εσόδων Αγοράς με τους όρους του Ευρωπαϊκού Κανονισμού 2022/1854.

❖ Επιτάχυνση υλοποίησης των νέων ηλεκτρικών διασυνδέσεων

Είναι σημαντικό να αποφευχθούν καθυστερήσεις στα έργα εσωτερικών διασυνδέσεων ενόψει της επιταχυμένης διαδικασίας ενεργειακής μετάβασης. Προτείνεται ο σχηματισμός ομάδας εργασίας που θα εκπονήσει λύσεις για την υλοποίηση των έργων (επιτάχυνση διαδικασιών ΑΔΜΗΕ, κριτήρια σχεδιασμού,

διαδικασία απαλλοτριώσεων, χωροθέτηση και περιβαλλοντική αδειοδότηση). Οι εσωτερικές διασυνδέσεις θα συμβάλουν στη μείωση της εξάρτησης από diesel/mazut και στη μείωση του κόστους έχουν πολλαπλά οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά οφέλη.

❖ Θεσμοθέτηση διαγωνιστικών διαδικασιών για την προσφορά πολυετούς διασυνοριακής δυναμικότητας στις διασυνδέσεις μεταξύ των κρατών-μελών

Τα υφιστάμενα χρονικά πλαίσια δεν επιτρέπουν πολυετείς συμβάσεις. Προτείνεται η θεσμοθέτηση πρόσθετων διαγωνισμών με ενσωμάτωση δικαιωμάτων πολυετούς (άνω των 5 ετών) διαζωνικής δυναμικότητας στις διασυνδέσεις εντός ΕΕ, με ανώτατα όρια χωρητικότητας της διασύνδεσης προκειμένου να μη διαταραχθεί η ρευστότητα του spot διασυνοριακού εμπορίου. Οι διασυνδέσεις μεταξύ των κρατών της Ευρώπης και η μακροπρόθεσμη δέσμευση δικαιωμάτων χωρητικότητας (long-term capacity allocation) προσφέρουν το αναγκαίο έδαφος για τη σύναψη διασυνοριακών συμβάσεων αγοράς ενέργειας (cross-border PPAs) με μακροχρόνιο ορίζοντα αλλά και σημαντικά οφέλη για τους εμπλεκόμενους φορείς.

❖ Λήψη κάθε δυνατού μέτρου διευκόλυνσης των επιχειρήσεων για την εγκατάσταση συστημάτων ΑΠΕ: δημιουργία ηλεκτρικού χώρου, έγκριση κατά προτεραιότητα των αιτήσεων σύνδεσης, net metering και στην Υψηλή Τάση.

5.2.3 Μικρομεσαίες επιχειρήσεις/ περιφερειακή ανάπτυξη

Η χρονική σύμπτωση της ενεργειακής μετάβασης σε ορισμένες περιφέρειες της χώρας με την ενεργειακή κρίση και τη συνακόλουθη κρίση πληθωρισμού, μετά από 10 χρόνια κρίσης και ισχνής ανάκαμψης δημιουργεί σοβαρές προκλήσεις για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ένα μεγάλο τμήμα των οποίων βρίσκεται σε κατάσταση επαπειλούμενης βιωσιμότητας. Είναι σαφές ότι το υψηλό κόστος παραγωγής οδηγεί ορισμένες βιοτεχνικές μονάδες στη μερική αποεπένδυση και τη αναστολή εργασιών, ωστόσο επέλθει σχετική ισορροπία στην αγορά ενέργειας και το επίπεδο τιμών.

ΜΕΤΡΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΜμΕ

❖ Ώθηση στην εγκατάσταση φωτοβολταϊκών μονάδων μικρής κλίμακας οικιακής ή επαγγελματικής. Μια τέτοια πρωτοβουλία συνάδει με πλήρως με την «Πρωτοβουλία Ηλιακής Ταράτσας» που συμπεριλαμβάνεται στην «Ηλιακή Στρατηγική» του σχεδίου REPowerEU και προβλέπει την υποχρεωτική εγκατάσταση ηλιακών πάνελ στα νέα δημόσια και ιδιωτικά κτίρια.

- ❖ Η μαζική εγκατάσταση φωτοβολταϊκών πάρκων στις ζώνες απολιγνιτοποίησης (Δυτική Μακεδονία και Μεγαλόπολη) και όχι μόνο, τα επόμενα χρόνια επιτρέπουν την διαμόρφωση εκείνης της κρίσιμης μάζας παραγγελιών που θα δώσουν την πρώτη ώθηση σε μια εθνική βιομηχανία.
- ❖ Τροποποίηση του νόμου για τις ενεργειακές κοινότητες ώστε να δοθεί η δυνατότητα σε ομοιοεπαγγελματικές ενώσεις μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων να συγκροτήσουν συνέργειες ιδιοπαραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος. Μια τέτοια πρωτοβουλία που θα μετέτρεπε τους καταναλωτές ταυτόχρονα και σε παραγωγούς θα αύξανε την ευαισθητοποίηση για την κατανάλωση ρεύματος, επιτυγχάνοντας την μείωση της κατανάλωσης.
- ❖ Επιτάχυνση συμπληρωματικών σχεδίων που θα συμβάλουν στην επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας μέχρι το 2050 όπως οι αναδασώσεις. Ειδικά για την Ελλάδα ο στόχος κάθετης μείωσης των αποδασώσεων, όπως πραγματοποιούνται κάθε χρόνο με τις καταστροφικές πυρκαγιές, αποκτά κατεπείγοντα χαρακτήρα, όχι μόνο για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής αλλά και για την ευρύτερη περιβαλλοντική ισορροπία. Ο στόχος τερματισμού των αποδασώσεων μέχρι το 2030, που ψηφίστηκε το 2021 (COP26) επιβάλλει να ληφθούν άμεσες πρωτοβουλίες.
- ❖ Υψηλότερες επιδοτήσεις σε φτωχά νοικοκυριά, πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο οικονομικό πρόβλημα. Οι επιδοτήσεις ανεξαρτήτως ύψους κύκλου εργασιών ή αριθμού εργαζομένων, όπως συμβαίνει σήμερα, στον βαθμό που δεν καλύπτουν το 100% των αυξήσεων, διαιωνίζουν ανισότητες. Η δραματική κατάσταση των ΜΜΕ καταγράφεται στην εξαμηνιαία αποτύπωση οικονομικού κλίματος του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ για το πρώτο εξάμηνο του 2022. Βάσει των απαντήσεων, το κόστος ενέργειας αυξήθηκε μεσοσταθμικά κατά 76% και το κόστος καυσίμων οχημάτων κατά 58%, όταν όλα τα άλλα κόστη αυξήθηκαν πολύ λιγότερο: το κόστος προμήθειας πρώτων υλών και εμπορευμάτων αυξήθηκε κατά 43% και το κόστος προμήθειας εξοπλισμού και μηχανημάτων κατά 26%.

5.2.4 Αγροδιατροφικός τομέας/ επισιτισμός

Για μια χώρα όπως η Ελλάδα με πλούσια παραγωγική ποικιλομορφία αγροτικών προϊόντων, η ανάπτυξη του πρωτογενή της τομέα αποκτά ιδιαίτερη σημασία καθώς μπορούν να εκπληρωθούν πολλές και διαφορετικές λειτουργίες, από την παραγωγή γεωργικών προϊόντων για διατροφή ή μη, μέχρι τη διαχείριση της υπαίθρου με συγκράτηση πληθυσμού σε αυτή, τη διατήρηση της φύσης και την στήριξη του τομέα του τουρισμού. Η ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα αποτελεί ουσιώδη πυλώνα ισόρροπης χωρικής ανάπτυξης της χώρας και πρέπει να επιδιωχθεί λαμβάνοντας υπόψη το τρίγωνο της ενεργειακής κρίσης, της αύξηση των τιμών των αγαθών και του επισιτιστικού κίνδυνου δεδομένου του διαχρονικού προβλήματος των αγροτών της χώρας που είναι το υψηλό κόστος παραγωγής.

Το ενδιαφέρον της ΟΚΕ για το μέλλον και τη διάρθρωση της ελληνικής παραγωγής είναι ιδιαίτερο, καθώς οι πρόσφατες εξελίξεις καταδεικνύουν ότι

α) η καθηλωμένη ανταγωνιστικότητα της ελληνικής αγροτικής παραγωγής επιδεινώνεται από τις δευτερογενείς αυξήσεις τιμών σε γεωργικά εφόδια, λιπάσματα, κόστος παραγωγής

β) ο στόχος της ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης αναστέλλεται, καθώς η ύπαιθρος απειλείται με ένα νέο κύμα ερήμωσης, με συρρίκνωση της καλλιεργούμενης γης και της διαθέσιμης εργασίας.

Σε αυτό το πλαίσιο ακολουθούν κάποιες προτάσεις βραχυ-μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων μέτρων που μπορούν να στηρίξουν αγρότες και κτηνοτρόφους απέναντι στην ενεργειακή κρίση και να διασφαλίσουν την επισιτιστική επάρκεια του τόπου.

ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΑ ΜΕΤΡΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

❖ Ενεργειακές Κοινότητες με Αγροτικό Πρόσημο

Τον Αύγουστο 2022 εκδόθηκε η Υπουργική Απόφαση που ορίζει το πλαίσιο προτεραιότητας στην χορήγηση οριστικών Προσφορών Σύνδεσης για σταθμούς ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ και σταθμούς αποθήκευσης από τον Διαχειριστή του Δικτύου και τον Διαχειριστή του Συστήματος. Σύμφωνα με την Υπουργική αυτή απόφαση οι αιτήσεις που έχουν υποβληθεί από Ενεργειακές Κοινότητες με περισσότερα από 60 μέλη κατατάσσονται στην Ομάδα Γ. Με βάση αυτή την κατάταξη είναι πολύ πιθανό, να οδηγηθούν σε αδυναμία χορήγησης προσφορών σύνδεσης από τον ΑΔΜΗΕ περισσότερες από 10.000 αγροτικές οικογένειες. Αυτό γιατί το δίκτυο θα έχει κορεστεί από τις προσφορές που θα έχουν δοθεί στα έργα των Ομάδων Α και Β. Ενδεχόμενη τροποποίηση της εν λόγω ΥΑ, θα επέτρεπε σε έργα των Ενεργειακών Κοινοτήτων στις οποίες συμμετέχουν περισσότερα από 60 μέλη, \ ώστε να ενισχυθούν οι πιθανότητες λήψης οριστικής προσφοράς σύνδεσης, η πρόσβαση στο δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας και άρα η υλοποίηση έργων ΑΠΕ από τους μικρούς επενδυτές των τοπικών κοινωνιών.

❖ Τιμές Αποζημίωσης Μικρών Φωτοβολταϊκών Σταθμών

Το τελευταίο έτος λόγω της ενεργειακής κρίσης και της αύξησης των τιμών των προϊόντων και του κόστους μεταφοράς, ως αποτέλεσμα του πολέμου στην Ουκρανία, τα κόστη κατασκευής των φωτοβολταϊκών σταθμών αυξήθηκε κατά περίπου 20% σύγκριση με τα κόστη κατασκευής πριν από ένα έτος. Αύξηση του κόστους κατασκευής που οφείλεται ειδικότερα στην αύξηση των τιμών προμήθειας των φ/β πλασίων, των βάσεων στήριξης αλλά και του κόστους τοποθέτησης. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι πέραν της αύξησης του κόστους κατασκευής των

φωτοβολταϊκών σταθμών η ενεργειακή κρίση έχει οδηγήσει και σε αύξηση του κόστους δανεισμού επηρεάζοντας περισσότερο τις μικρές επιχειρήσεις.

Προτείνεται φωτοβολταϊκοί σταθμοί με ισχύ μικρότερη του 1 MW να λαμβάνουν τιμή αποζημίωσης εκτός ανταγωνιστικής διαδικασίας (για σταθμούς που τέθηκαν σε λειτουργία τα έτη 2021 και 2022) καθώς και για αυτούς που θα τεθούν σε λειτουργία το έτος 2023, οι τιμές αποζημίωσης να αυξάνονται με βάση την τιμή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή του προηγούμενου έτους, πολιτική που εφαρμοζόταν ούτως ή άλλως στη χώρα μας για τους σταθμούς ΑΠΕ μέχρι το έτος 2014.

❖ Ηλεκτρικοί Ελκυστήρες, Μεταφερόμενες Μπαταρίες

Ως σοβαρό μέτρο μείωσης της κατανάλωσης υγρών καυσίμων και τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής έχει προωθηθεί από το 2020 η ενίσχυση των πολιτών για την απόκτηση ΙΧ ηλεκτρικών αυτοκινήτων. Όμως, η κρίση ενέργειας που έχει ενσκήψει από το 2021 δημιουργεί σημαντικό πρόβλημα στους αγρότες που χρησιμοποιούν καύσιμα για τους ελκυστήρες και ηλεκτρικό ρεύμα για τις αντλίες αρδευτικού νερού. Ήδη κάποιοι αγρότες χρησιμοποιούν σποραδικά μεταφερόμενες μπαταρίες για την παροχή ηλεκτρικού ρεύματος στις αντλίες άρδευσης. Όμως πλέον αρχίζουν να διατίθενται στην ευρωπαϊκή αγορά και ηλεκτρικοί ελκυστήρες που η χρήση τους θα πρέπει να εισαχθούν και στην ελληνική γεωργία.

Και τα δύο μαζί με άλλα εργαλεία που μπορεί να χρησιμοποιούν αποθηκευμένη ηλεκτρική ενέργεια είναι αναγκαίο να ενισχυθεί η απόκτησή τους και να μειωθεί το κόστος ενέργειας η ανθεκτικότητα και ανταγωνιστικότητα της παραγωγής αγροτικών προϊόντων. Θα μπορούσε να προβλεφθεί η λήψη μέτρων ενίσχυσης για την ενθάρρυνση και διευκόλυνση των αγροτών με φορολογικά αλλά και αναπτυξιακά κίνητρα (Σχέδια βελτίωσης και επενδύσεων) **στην απόκτηση τόσο ηλεκτρικών ελκυστήρων (τρακτέρ) από τους αγρότες (κατ' αναλογία των ΙΧ ηλεκτρικών αυτοκινήτων) όσο και στην απόκτηση μεταφερόμενων μπαταριών.**

❖ Ενίσχυση Συλλογικότητας

Ο παραγωγός στην πλειονότητα των περιπτώσεων αδυνατεί να επηρεάσει την τιμή διάθεσης του προϊόντος, ενώ από την άλλη πλευρά γίνεται αποδέκτης των υψηλότερων τιμών των εισροών του. Σε αυτό το πρόβλημα, η λύση είναι η συλλογικότητα των παραγωγών. Η ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ που εκπροσωπεί τους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς της Ελλάδος καθώς και τα λοιπά νομικά πρόσωπα που είναι εγγεγραμμένα στο Εθνικό Μητρώο Αγροτικών Συνεταιρισμών στοχεύει, μεταξύ άλλων, στην προώθηση της συνεργασίας των αγροτικών οικογενειών μέσω της συμμετοχή τους σε μεγάλα έργα Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), έργων που θα συνδράμουν

1. **Στη μείωση του κόστους παραγωγής αγροτικών προϊόντων** που στην εποχή ενεργειακής κρίσης και επισιτιστικής ανασφάλειας που βιώνουμε γίνεται συνεχώς μεγαλύτερο, καθώς και

- II. στην εξασφάλιση συμπληρωματικού εισοδήματος στους αγρότες και την τόνωση των τοπικών οικονομιών ιδιαίτερα σε φτωχές περιφέρειες της χώρας που έχουν ανάγκη από επενδύσεις και παραγωγή πλούτου που θα ανακυκλώνεται τοπικά ενδυναμώνοντας τις κοινωνίες.

Η ενδυνάμωση του θεσμικού ρόλου της ΕΘΕΑΣ είναι απαραίτητο βήμα για να μπορέσει ο αγροτικός κόσμος να έχει μια ενιαία και αδιαίρετη παρουσία και φωνή σε όσα αποφασίζονται και επηρεάζουν την καθημερινότητά του.

ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΑ ΜΕΤΡΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

❖ Κυκλική Οικονομία/Ενεργειακός Συμψηφισμός (Net Metering)

Στην Ελλάδα σήμερα, η έννοια της κυκλικής οικονομίας στον αγροτικό τομέα αφορά κυρίως την διαχείριση της βιομάζας, αποσκοπώντας στην παραγωγή προϊόντων που εξυπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς, όπως είναι τα εδαφοβελτιωτικά, οι ζωοτροφές, η εξαγωγή οργανικών και ανόργανων ενώσεων, η παραγωγή βιοκαυσίμων και ενέργειας, υλικών συσκευασίας κ.ά. Η βιομάζα μαζί με τα φωτοβολταϊκά και τα αιολικά πάρκα συνθέτουν τα συνηθέστερα παραδείγματα παραγωγής ενέργειας ΑΠΕ από αγρότες και αγροτικούς συνεταιρισμούς.

❖ Η δημιουργία Ενεργειακών Κοινοτήτων για την κατασκευή και λειτουργία έργων Α.Π.Ε. είναι η πλέον σύγχρονη μορφή της έννοιας του «Συνεταιρίζεσθαι» καθώς:

- Αποτελούν συνέργεια μικρών επενδυτών (και αγροτών) για την ανάπτυξη έργων Α.Π.Ε.
- Δίνουν έμφαση στην συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών για την ανάπτυξη έργων που συμβάλλουν στη μείωση του αποτυπώματος CO₂ & στον περιορισμό της Κλιματικής Αλλαγής
- Προσφέρουν ένα σημαντικό συμπλήρωμα στο βασικό αγροτικό εισόδημα και το επιστρέφουν σε μεγάλο ποσοστό στην τοπική αγορά.

Στο ίδιο πλαίσιο, η συμμετοχή ενός αγρότη σε έργα ΑΠΕ με υποστήριξη net metering είναι ιδιαίτερα σημαντική γιατί:

- Έχει ελεγχόμενο κοστολόγιο παραγωγής: μπορεί να υπολογίζει με μεγαλύτερη ακρίβεια το κόστος παραγωγής και επομένως την τιμή διάθεση των προϊόντων του.
- Μπορεί να εντάξει στην παραγωγική διαδικασία επιπλέον στάδια επεξεργασίας ή αυτοματισμούς /μηχανήματα / τρακτέρ κλπ, χωρίς να ανησυχεί για την αύξηση του ενεργειακού κόστους.
- Παύει να υπάρχει η αβεβαιότητα για το κόστος ενέργειας που πρέπει να καταβάλλει μετρητοίς, ιδιαίτερα σε μήνες που δεν έχει πωλήσεις προϊόντων και είναι ήδη αυξημένα τα έξοδά του για άλλες προμήθειες.

Η αυτοπαραγωγή και ο ενεργειακός συμψηφισμός (net metering) αποτελούν την πρώτη επιλογή για περιορισμό του ενεργειακού κόστους και σε συνδυασμό με την

διασπορά της παραγωγής ΑΠΕ που επιτυγχάνεται, κρίνεται απαραίτητη η διατήρηση και η ενδυνάμωση των συλλογικών αγροτικών σχημάτων αυτοπαραγωγής και ενεργειακού συμψηφισμού.

❖ Δημόσιες επενδύσεις σε σύγχρονα συστήματα ύδρευσης- άρδευσης

Η βιωσιμότητα των υδάτινων πόρων αποτελεί σημαντική παράμετρο για την διαρθρωτική προσαρμογή του αγροτικού τομέα.

Η σχέση γεωργίας, ενέργειας και νερού είναι ποσοτικά μια σχέση του 70%. Η γεωργία είναι ο μεγαλύτερος «καταναλωτής» νερού, καθώς περίπου το 70% των αποθεμάτων του χρησιμοποιείται στην άρδευση. Επίσης το 70% του κόστους λειτουργίας των αρδευτικών εγκαταστάσεων αφορά το ενεργειακό κόστος. Οι περισσότερες εγχώριες αρδευτικές υποδομές χρονολογούνται από τη δεκαετία του 1960, συνεπώς είναι παλιές και ξεπερασμένες και αυτονότηα δεν αξιοποιούν τη σύγχρονη τεχνολογία για την καλύτερη διαχείριση και εξοικονόμηση νερού και ενέργειας.

Σε αυτό το πλαίσιο απαιτούνται γενναίες δημόσιες επενδύσεις σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, σε σύγχρονες αρδευτικές υποδομές (φράγματα, κλειστά αρδευτικά συστήματα, καινοτόμα συστήματα διαχείρισης νερού και εξοικονόμησης ενέργειας). Με τα σύγχρονα αρδευτικά δίκτυα εκτιμάται ότι μπορεί να επιτευχθεί εξοικονόμηση νερού σε ποσοστό ακόμη και 90%, ενώ η προβλεπόμενη κατασκευή νέων έργων και η καινοτόμων εφαρμογών αναμένεται να βελτιώσει σημαντικά την αποτελεσματική διαχείριση των υδάτινων πόρων. νερού με καινοτόμες εφαρμογές.

❖ Κοινή Αγροτική Πολιτική/ Φιλοπεριβαλλοντικές επενδύσεις

Με την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας στην Κοινή Αγροτική Πολιτική, το 25% των πόρων (περί τα 460 εκατ. ευρώ) του Πυλώνα Ι θα πρέπει να οδηγείται προς το καθεστώς των οικολογικών σχημάτων (eco-schemes). Σε σχέση με τον Πυλώνα ΙΙ, προβλέπεται ότι το 35% των συνολικών πόρων θα πρέπει να κατευθυνθούν σε φιλοπεριβαλλοντικές επενδύσεις. Παραδειγματικά, στα νέα Σχέδια Βελτίωσης, θα καταστεί υποχρεωτική η ένταξη φιλοπεριβαλλοντικών επενδύσεων, όπως η εγκατάσταση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η επαναχρησιμοποίηση υπολειμμάτων, η παραγωγή βιοαερίου.

5.3 Εθνική οικονομία- θεσμικές παρεμβάσεις

Η ανάγκη απεξάρτησης της χώρας από τα ορυκτά εισαγόμενα καύσιμα, αλλά και η αποτελεσματική και δίκαιη ενεργειακή μετάβαση αποτελούν βασικούς άξονες της ελληνικής πολιτικής για την ενέργεια. Το υψηλό επίπεδο τιμών ενέργειας που διαμορφώθηκε στη μεταπανδημική περίοδο, και παγιώθηκε μετά τη ρωσική

εισβολή στην Ουκρανία αποτελεί κρίσιμο οικονομικό μέγεθος που επηρεάζει την παραγωγική δραστηριότητα και τη βιωσιμότητα του υφιστάμενου αναπτυξιακού προτύπου. Ωστόσο, η ελληνική πολιτεία πρέπει να λάβει τις πρωτοβουλίες για τη διαμόρφωση ενός κατάλληλου θεσμικού και διαρθρωτικού προτύπου ανάπτυξης και εποπτείας του τομέα ενέργειας στη χώρα.

ΒΡΑΧΥ-ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ ΜΕΤΡΑ

- ❖ Ολοκλήρωση των διαδικασιών Αναθεώρησης του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα για την επικαιροποίηση των εθνικών στόχων του μείγματος ηλεκτροπαραγωγής/διαφοροποίησης πηγών ενέργειας (συμπεριλαμβανομένων και των διαφόρων τεχνολογιών ΑΠΕ) .
- ❖ Ενεργοποίηση Αναπτυξιακής Τράπεζας για την αύξηση των χρηματοδοτικών μέσων για την προώθηση επενδύσεων που σχετίζονται με την πράσινη οικονομία και την εξοικονόμηση ενέργειας. Παράλληλα, συνεργασία με τον χρηματοπιστωτικό τομέα για την παροχή προγραμμάτων χρηματοδότησης για επενδύσεις μικρής κλίμακας σε ενεργειακά έργα, ιδιωτικά, τοπικά και περιφερειακά.
- ❖ Διαμόρφωση ενός σύγχρονου εποπτικού ρόλου της ΡΑΕ, με συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και των οργανώσεων καταναλωτών
- ❖ Εναρμόνιση των προτάσεων που περιλαμβάνονται στα Σχέδια Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών (ΕΠΜ) για τη χωροθέτηση και αδειοδότηση των εγκαταστάσεων ΑΠΕ, με βάση τις σχετικές Κατευθύνσεις Σχεδιασμού της ΕΕ.
- ❖ Εισαγωγή οριζόντιου μηχανισμού συντονισμού πολιτικών ΥΠΕΝ που επηρεάζουν την ανάπτυξη των ΑΠΕ (χωρικές, περιβαλλοντικές, κλιματικές, ενεργειακές) με βάση τους αναθεωρημένους μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους για την ενέργεια, το κλίμα και την προστασία της βιοποικιλότητας.
- ❖ Πλήρης ενσωμάτωση στην ελληνική έννομη τάξη της Οδηγίας 2018/2001 για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ΑΠΕ
- ❖ Προώθηση δράσεων για τις πράσινες μετακινήσεις ΔΧ αυτοκινήτων, φορτηγών, λεωφορείων και δημόσιων μέσων μεταφοράς.
- ❖ Αξιοποίηση ηλιακής ενέργειας για το φωτισμό τοπικών και περιφερειακών οδών και γειτονιών
- ❖ Συμμετοχή-συνδιαμόρφωση των μέτρων που αναφέρονται στον ενεργειακό τομέα στο πλαίσιο της οριστικοποίησης των δράσεων του Πακέτου Μέτρων Fit for 55 (ειδικότερα: αναθεώρηση Οδηγίας ΑΠΕ, αναθεώρηση Κανονισμού για τις υποδομές εναλλακτικών καυσίμων, πρωτοβουλία ReFuelEU Aviation, πρωτοβουλία FuelEU Maritime, αναθεώρηση Οδηγίας για τη φορολογία της ενέργειας, αναθεώρηση Οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση).
- ❖ Συμμετοχή-συνδιαμόρφωση των μέτρων που αναφέρονται στον ενεργειακό τομέα στο πλαίσιο της οριστικοποίησης του Σχεδίου Δράσης REPower EU για την εξοικονόμηση ενέργειας, την παραγωγή καθαρής ενέργειας και τη

διαφοροποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού (Στρατηγική της ΕΕ για την ηλιακή ενέργεια, Ανακοίνωση Εξοικονόμηση Ενέργειας στην ΕΕ, Τροποποιημένη πρόταση αναθεώρησης οδηγίας 2018/2001 για τις ΑΠΕ) και υλοποίηση σχετικών μεσοπρόθεσμων δράσεων (διαθέσιμες εδώ).

ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΑ ΜΕΤΡΑ

- ❖ Ανάπτυξη στρατηγικής συνεργασίας της χώρας στον ενεργειακό τομέα με τρίτες χώρες παραγωγούς και καταναλωτές, με γνώμονα το σεβασμό στους κανόνες διεθνούς δικαίου, δίκαιου εμπορίου και περιβαλλοντικής προστασίας.
- ❖ Πρωτοβουλίες σε βαλκανικό επίπεδο για την ανάπτυξη περισσότερων διασυνδέσεων μεταξύ επιχειρήσεων και δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας.
- ❖ Αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των πράσινων δημόσιων συμβάσεων στους ετήσιους διαγωνισμούς.
- ❖ Προβλέψεις Αναπτυξιακών Νόμων για ξεχωριστές δράσεις που αφορούν την εξοικονόμηση ενέργειας στα δημόσια κτήρια, αλλά και σε ιδιωτικές δομές.
- ❖ Αύξηση της συμμετοχής των κοινοπρακτικών σχεδίων για μικρά αιολικά, ενεργειακές κοινότητες κλπ
- ❖ Πλαίσιο για τη δυνατότητα δημιουργίας υποδομών αποθήκευσης και αξιοποίησης μορφών ενέργειας.
- ❖ Ενίσχυση δημόσιων υπηρεσιών και φορέων (ΕΛΣΤΑΤ, ΡΑΕ, ΔΕΔΔΗΕ) για την παρακολούθηση δεικτών επιδόσεων που αφορούν ταυτόχρονα την ενεργειακή φτώχεια, τις τάσεις προς κλιματική ουδετερότητα, τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης.
- ❖ Προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας στους μακροπρόθεσμους στόχους που θα απορρέουν σταδιακά από την οριστικοποίηση του Σχεδίου Δράσης REPower EU (διαθέσιμοι εδώ).
- ❖ Ειδική μέριμνα στο πλαίσιο της πολεοδομικής μεταρρύθμισης και των νέων Τοπικών και Ειδικών Πολεοδομικών Σχεδίων για τον καθορισμό συμβατών χρήσεων γης για την νομική προάσπιση ενεργειακών επενδύσεων και εγκαταστάσεων ΑΠΕ (μεταξύ άλλων: χωροθέτηση εγκαταστάσεων βιομεθανίου, χωροθέτηση συστημάτων αποθήκευσης κλπ.).
- ❖ Ολοκλήρωση του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού και υλοποίηση του πλαισίου ανάπτυξης υπεράκτιων αιολικών πάρκων του ν.4964/2022 (Προσδιορισμός Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Υπεράκτιων Αιολικών Πάρκων και καθορισμός Περιοχών Εγκατάστασης αυτών).

6. Σύνοψη

Η παρούσα γνώμη πρωτοβουλίας της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής της Ελλάδας αποσκοπεί στην ανάδειξη των κυριότερων συνεπειών της πρόσφατης ενεργειακής κρίσης, η οποία έχει σοβαρές διαρθρωτικές επιπτώσεις στην οικονομία και την κοινωνία τόσο σε επίπεδο ανόδου τιμών και πληθωρισμού όσο και σε επίπεδο εισοδηματικής φτώχειας και πρόσβασης σε φτηνή ενέργεια. Οι νέες συνθήκες διαμορφώνουν ένα ασφυκτικό πλαίσιο λειτουργίας για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις αλλά και απειλούν τη βιωσιμότητα και την ύπαρξη της ελληνικής βιομηχανίας.

Από την άλλη, η ανάγκη γρήγορης και αποτελεσματικής μετάβασης σε ένα μοντέλο πράσινης κλιματικά ουδέτερης οικονομίας έχει επιφέρει επίσης μείζονες διαρθρωτικές αλλαγές που αφορούν την τοπική επιχειρηματικότητα, την απασχόληση και τη διάδοση των εναλλακτικών μορφών ενέργειας.

Μέσα από τη μελέτη και ανάλυση των δεδομένων και των επιπτώσεων από την ενεργειακή και πληθωριστική κρίση, η ΟΚΕ καταλήγει σε ένα πλέγμα προτάσεων που αναφέρονται στην ανάγκη άσκησης μιας πιο ενεργούς πολιτικής στον τομέα της ενέργειας με έμφαση στην επίτευξη της αυτάρκειας, της απεξάρτησης από εισαγόμενα ορυκτά καύσιμα, της διαμόρφωσης ενός διαφανούς συστήματος τιμολόγησης, της εμπορίας και διάθεσης και της προστασίας των ευάλωτων στρωμάτων από τον κίνδυνο της ενεργειακής φτώχειας.

Παράλληλα, σε γεωπολιτικό επίπεδο, η ελληνική πλευρά θα πρέπει να διαμορφώσει ένα σχέδιο συνεργασίας με όμορες και άλλες χώρες για την αξιοποίηση των υφιστάμενων πλουτοπαραγωγικών πηγών και την ανταλλαγή τεχνολογίας ώστε να επιταχυνθεί η απεξάρτηση από την εισαγωγή ενέργειας.

Τα παραπάνω ζητήματα θα αποτελέσουν ειδική διακριτή ενότητα διαβούλευσης και διαλόγου με ομόλογους φορείς και εταίρους στο πλαίσιο του διεθνούς συνεδρίου, που θα πραγματοποιηθεί στη Θεσσαλονίκη, στις 20 Μαρτίου 2023, με θέμα την ενδυνάμωση της συνεργασίας των οικονομικών και κοινωνικών επιτροπών και την αντιμετώπιση νέων προκλήσεων που εμφανίζονται στα Βαλκάνια και τη ΝΑ Ευρώπη (ενεργειακή κρίση, οικονομική συνεργασία στον τομέα ενέργειας, θεσμική και περιφερειακή ολοκλήρωση).

7. Βιβλιογραφικές- Διαδικτυακές πηγές

- COPA-COGECA position energy taxation directive: a fair green transition , 3rd December 2021, <https://copa-cogeca.eu/>
- Council of the EU Press release, (2022), Council agrees on temporary mechanism to limit excessive gas prices
- EUenergy, electricity prices in Europe, <https://euenergy.live/>
- European Union, Communication from the commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, REPowerEU Plan, COM/2022/230 final
- Eurostat, Income and Living Conditions, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_mdes01/default/table?lang=en
- ΑΔΜΗΕ (2022), Μηνιαίο δελτίο ενέργειας, Δεκέμβριος, https://www.admie.gr/sites/default/files/attached-files/type-file/2023/01/Energy_Report_202212_v1_gr.pdf
- Βατικιώτης, Λ. (2019), Ενεργειακή φτώχεια στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, Ερευνητικά Κείμενα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ 5, Οκτώβριος, σσ. 40, <https://bit.ly/3HGV1Ad>
- Διανέοσις (2021), Ο Τομέας Ενέργειας στην Ελλάδα: Τάσεις, Προοπτικές και Προκλήσεις, <https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2021/07/Energy-VERSION-30.06.2021.pdf>
- Εθνική Τράπεζα, Κλαδική Μελέτη: Ενέργεια (Νοέμβριος 2022), <https://www.nbg.gr/el/omilos/meletes-oikonomikes-analuseis/reports/energy-2022>
- ΕΛΣΤΑΤ, Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) - Εθνικός Δείκτης / Δεκεμβρίου 2022
- Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ (2021), Ενεργειακή Φτώχεια στην Ελλάδα, Επίγνωση των πολιτών για το φαινόμενο και την αντιμετώπιση του, Θεσσαλονίκη, https://gr.boell.org/sites/default/files/2022-04/Energy%20Poverty%20Survey_FINAL.pdf
- ΡΑΕ (2021) Έκθεση πεπραγμένων 2020, <https://www.rae.gr/wp-content/uploads/2021/04/%CE%A0%CE%B5%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B1%2020%20final-2.pdf>